

Araştırma Makalesi/Research Article

Bir Rüya'nın Peşinde: Bir Ben-Anlatısı Olarak Şehzade Korkud'un *Vesîletü'l-ahbâb*'i

In Pursuit of a Dream: Şehzade Korkud's *Wasîlat al-ahbâb* as an Ego-Document

İBRAHİM HALİL AYTEN

Milli Eğitim Bakanlığı
The Ministry of National Education

(i.halilaytn17@gmail.com), ORCID: 0000-0002-5383-8259.

Geliş Tarihi/Date of Arrival: 02.01.2024
Kabul Tarihi/Date of Acceptance: 27.01.2024

Ayten, İbrahim Halil. "Bir Rüya'nın Peşinde: Bir Ben-Anlatısı Olarak Şehzade Korkud'un *Vesîletü'l-ahbâb*'i." *Ceride* 1, no. 2 (Aralık/December 2023): sayfa/pp 12-64.
DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10667286>

Öz

Şehzade Korkud (ö. 919/1513) gerekçe gösterdiği bir rüyanın peşinden hac gayesiyle Mısır macerasına atılmıştır. Bu maceranın bize bıraktığı bir ben-anlatısı hediyesi olan *Vesîletü'l-ahbâb* bu süreci bizzat Korkud'un kendi kaleminden anlattığı özel bir kitaptır. Eseri tarih ve siyaset ve dahi Şehzade Korkud'un Mısır'a geçiş sürecini detaylıca işleyen birçok çalışma yapılmıştır. Dolayısıyla makalemizde bu yönüyle Şehzade Korkud'u ve eserini ele almayacak, *Vesîletü'l-ahbâb* özelinde onun ben-anlatılarını işlemeye çalışacağız. Bu bağlamda çalışmamız paralelinde Korkud ve bu eseri üzerine yapılan çalışmalara, Korkud'un kısa biyografisine, onun diğer eserlerinde veya ona ait metinlerde geçen ben anlatılarına, *Vesîletü'l-ahbâb*'in literatürdeki ye-

rine, tek nüshasının kısa tanıtımına, eserin genel içeriğine, ben-anlatıları yönüyle konumu ve literatürdeki yerine, Şehzade Korkud'un *Vesîletü'l-ahbâb*'ındaki ben-anlatılarının tercümelerine ve son olarak Mısır dönüşü ben-anlatılarına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Şehzade Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Ben-anlatıları, Rüya-anlatıları

Abstract

Shahzade Korkud (d. 919/1513) embarked on an adventure to Egypt with the intention of pilgrimage following a dream he cited as his reason. *Wasîlat al-ahbâb*, an exquisite ego-document bestowed upon us by this expedition, stands as a special book/letter wherein Korkud personally recounts the intricacies of this journey in his own words. Numerous studies have been conducted on the historical and political aspects of the work, as well as the detailed exploration of Shahzade Korkud's transition to Egypt. Therefore, in this article, I attempt to delve into ego-documents within *Wasîlat al-ahbâb* and not focus primarily on Shahzade Korkud and his work in this particular aspect. In the context of our study, I address various aspects, including biographical information about Korkud, existing studies on Korkud and his work, exploration of ego-documents in Korkud's other writings or texts associated with him, and the role of "*Wasîlat al-ahbâb*" in literature. Additionally, I provide a concise introduction to the singular copy of the work and an overview of its general content. Furthermore, I delve into the significance of Korkud's ego-documents within *Wasîlat al-ahbâb*, translations of Shahzade Korkud's ego-documents in the *Wasîlat al-ahbâb*, and finally, an examination of ego-documents related to his return from Egypt.

Keywords

Shahzade Korkud, *Wasîlat al-ahbâb*, Ego-documents, Dream Narratives

“Bu kitap/mektup (*Vesîletü'l-ahbâb*) özlemin kendisini
Hicaz topraklarına sevk ettiği bir çocuğun telifidir.”

Şehzade Korkud

Giriş*

Ben-anlatısına dahil olabilecek anlatılar oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır.¹ Bunlar içerisinde rüya veya yakaza hallerinde olduğu gibi birtakım manevi hallerin görülüp yaşandığı türden yani kişinin kendi psikolojik tecrübe anlatılarına yer veren “vakıat, menâmât, nevmnâme, rüya, varidât, mürâselat, ilhâmât ve füyuzât türü eserler² oldukça fazladır. Herhangi bir bireyin, özellikle derviş-şeyh efendinin veya aşağıda detaylıca değineceğimiz üzere bir şehzade-sultanın rüyaları hep bu kapsamda değerlendirilmiştir. En fazla örneğini tasavvuf metinlerinde gördüğümüz bu türden anlatılar kişinin manevi-psikolojik tecrübesi olması bakımından daha çok bu alanda

* Makalenin yayınlanması sürecinde makale hakemlerine ve dergi editörlerine katkılarından dolayı teşekkür ederim. Bu makalenin ortaya çıkması aşamasında tekliflerini ve desteklerini esirgemeyen hocam Selim Karahasanoğlu'na da teşekkürü bir borç bilirim.

- 1 Ben-anlatılarının örnekleri ve içeriği hakkında detaylı bilgi için bkz. Selim Karahasanoğlu, “Ben-Anlatıları: Tarihsel Kaynak Olarak İmkânları, Sınırları” *TUHED (Turkish History Education Journal)* 8, no. 1 (2019): 217-218; Karahasanoğlu, “Ben Anlatıları”, *Tarih Bilimi ve Metodolojisi* içinde, ed. Mehmet Yaşar Ertaş (İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 280-284; Cemal Kafadar, “Ben ve başkaları: On yedinci yüzyıl İstanbulu'nda bir dervişin güncesi ve Osmanlı edebiyatında birinci ağızdan anlatılar”, *Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken* içinde, (İstanbul: Metis, 2010), 39-71.
- 2 Bunlar arasında en fazla kullanılan isimler daha çok varidat, vakıat ve rüya/menâmât kavramları üzerine olmuştur. Tüm bunların farklı isimlendirmeleri müellifin merkeze aldığı veya üzerine mercek tutmak istediği kavram ve yaşanan tecrübe esasından kendisinin içinde bulunduğu hal dolayısıyla. Bu eserlere şöyle örnek verilebilir:

“**Vakıât**” kullanımları: Aziz Mahmud Hüdayî'nin (ö. 1038/1628) *Vakıat-ı Üftade'si* bu türün en meşhurları arasındadır. (Bkz. *el-Vâridât ve'l-vâkıâtü's-sufiyyeti'l-hidâiyye*, thk. Ahmed Ferid el-Mezîdî, Beyrût: Kitab-Naşirun [Books Publisher], 2016).

“**Menâmât**” kullanımları: Sultan III. Murad'ın rüyalarını konu edinen *Kitâbu'l-menâmât*'ı bu türün en meşhurları arasındadır. (Detaylı bilgi için bkz. Özgen Felek, “İslam Edebiyatını Yeniden Hikaye Etmek: Sultan III. Murad'ın Rüya Mektupları,” *Journal of Turkish Studies = Türklük Bilgisi Araştırmaları* 36, no. 2, (2010), 21-36; *Kitâbü'l-Menâmât (Sultan III. Murad'ın Rüya Mektupları)*, haz. Özgen Felek. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2014, 377).

“**Nevnâme**” kullanımları: Rüya anlatılarını konu edinen bu eserler arasında “*Risâle-i Nevnâme*” ile “*Nevmenâme*” adlı müellifi meçhul eserler bunların örneklerinden bazılarıdır. Bkz. Hacı Selim Ağa Ktp., Hüdayî Efendi nr. 1816-3, vr. 50-52; *Nevnâme*, Süleymaniye Ktp., Ali N. Tarlan, 095, vr. 61a-63a vb.

“**Vâridât**” kullanımları: Giritli Aziz Efendi'nin meşhur *Vâridât* aldı eseri (bkz. MÜ İlahiyat Fakültesi Ktp., Üsküdarlı, nr. 169; *Vâridat: Kalbin sohbetleri*, haz. M. Nedim Tan. İstanbul: Pan Yayıncılık, 2011. 224); Bandırmalızâde Mustafa Hâşim Efendi'nin *Vâridât*'ı (Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar nr. 2547, vr. 1b-23a; Mehmet Ünal, *Bandırmalı-zâde Mustafâ Hâşim Efendi'nin Vâridât-ı Mensûre Divân-ı Manzûme'si* (İnceleme-Metin). Isparta: Fakülte Kitabevi, 2013) bu türden eserlere örnektir.

Bu eserlerin “mecmuâ” kavramı üzerinden isimlendirildiği örnekleri arasında İbrahim b. Osman b. Mehmed b. Murad'ın *Mecmû'a-i Mürâselât*'ı (bkz. İBB, Atatürk Kitaplığı, OE_Yz_0181. 1a-84b, ayrıca bkz. Üsküdarlı Mehmed Nasûhî el-Halvetî, *Seyr ü Sülûk Mektupları (mürâselât)*, haz. Mustafa Tatcı, Abdülmecit İslamoğlu, İstanbul: H Yayınları, 2017, 448); İsmail Hakkı Bursevî'nin (ö. 1137/1725) *Mecmuatü'l-hutab ve'l-vâridât*'ı ile *Mecmuâ-yı Hâkkî* adlı eserleri (bkz. Bursa Eski Eserler (Yazma Eserler) Ktp., Genel nr. 41, 73 vr.) gösterilebilir.

işlenmiştir. Ancak rüyalar kişinin manevi-psikolojik halini göstermesinin yanında etkileri bakımından da oldukça önemlidir. Kimi zaman kişinin eylemlerine ve kararlarına bir neden ve gerekçe olurken, kimi zaman da bunların ilahi desteğine dönüşmektedir. Başka bir deyişle, rüya gelecekteki bir olaya kaynaklık edebildiği gibi, mevcut bir olaya ilahi bir nitelik kazandırabilir. Başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere,³ Hz. Peygamber'in hadisleri ve dahi Müslümanların kaleme aldığı birçok metin bunun örneklerini içermektedir. Rüya bir taraftan sahiplerinin farklı konuları (peygamber-veli, kral-köle, yönetici-tebaa, mümin-kafir, kadın-erkek, çocuk-yetişkin vb.) cihetiyle toplumun tüm kesiminde görülebilmekte diğer taraftan dünya sınırını aşan bir alemin parçası olması cihetiyle de neredeyse sınırsız içeriğe sahip olabilmektedir. İşte bu özelliklere sahip rüyalar, doğrudan birinci şahsın deneyimi olması hasebiyle ben-anlatısıdır ve bu anlatılar ya bizzat kendileri veya başkaları tarafından kaleme alınan metinler üzerinden günümüze ulaşmıştır. Bu metinler kimi zaman tümüyle rüya anlatılarından oluştuğu gibi kimi zaman da bir rüyanın etkisi ile ortaya çıkmıştır.

Bir Osmanlı şehzadesi olan Muhammed Korkud b. Bayezid (ö. 919/1513) de ben-anlatısı kaleme alanlara dahil olmuş önemli şahıslardan biridir. Elinizdeki bu çalışma Şehzade Korkud'un gönlünde bir rüyanın başlattığı büyük bir özlemin sebep olduğu güçlü bir ben-anlatısı olan *Vesîletü'l-ahbâb* üzerinedir.⁴

Şehzade Korkud, gördüğü rüyasını gerekçe gösterip "rüyasının peşinden" hacca gitmeyi amaçlayarak bir maceraya atılır. Bu durum Osmanlı'da büyük bir krize yol açmış ancak; gerek Osmanlı Sultanı II. Bayezid ve Mısır Sultanı Kansu Gavri'nin soğukkanlılığı ve Şehzade Korkud'un olayı dini-uhrevi bir niyete hasredip, saltanat davasına dönüştürülmemesi için gösterdiği çaba, ikinci bir Cem Sultan vakasının meydana gelmesine mâni olmuştur. İşte *Vesîletü'l-ahbâb* tam da bu süreci bizzat Korkud'un kendi dilinden anlattığı özel bir eserdir.

Eseri, tarih ve siyaset ve dahi Şehzade Korkud'un Mısır'a geçiş süreci cihetiyle detaylıca işleyen birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda Korkud'un saltanat iddiasındaki tavırları ve düşünceleri paralelinde yaptıklarına yer verilmiş ve söylemleri daha çok bu yönde değerlendirilmiştir. Dolayısıyla elinizdeki bu çalışmada Şehzade Korkud ve eseri tarihi-siyasi yoğun

3 Kur'an-ı Kerim'de geçen Hz. İbrahim'in (oğlu ile imtihanı (Saffât, 105)), Hz. Yusuf'un (ay-güneş ve yıldızların secdesi (Yusuf, 4)) ve Firavun'un (7 semiz ve 7 zayıf inek ile ekinler (Yusuf, 46)) ve dahi Hz. Yusuf ile aynı zindanda kalan mahkumlarının rüyaları (Yusuf, 36), bunların örneklerinden bazılarıdır.

4 Eserin günümüze ulaşan tek ve müellif hattı yazma nüshası için bkz. Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 1b-143a.

tartışmalar ve bunların sonuçları bağlamında ele alınmayacak, *Vesîletü'l-ahbâb* özelinde onun ben-anlatıları incelenmeye çalışılacaktır. İçerik olarak ise bu makalede Korkud'un kısa biyografisine, Korkud ve onun *Vesîletü'l-ahbâb* adlı eseri üzerine yapılan çalışmalara, onun diğer eserlerinde veya ona ait metinlerde geçen ben anlatılarına, *Vesîletü'l-ahbâb*'in tek nüshasının kısa tanıtımına, eserin genel içeriği ile ben-anlatıları yönüyle konumu ve literatürdeki yerine, Şehzade Korkud'un *Vesîletü'l-ahbâb*'indeki ben-anlatılarının tercümelerine, Korkud'un Mısır dönüşü ben-anlatılarına, *Vesîletü'l-ahbâb* özelinde Şehzade Korkud'da oğul-baba ilişkisine değinilecektir.

Metne geçmeden önce Şehzade Korkud ve *Vesîletü'l-ahbâb* özelinde yapılan mevcut bazı çalışmalara değinmek yerinde olacaktır. Günümüze kadar Şehzade Korkud'u veya eserlerini merkeze alan eserlerin yanında, dolaylı olarak Şehzade Korkud'u işleyen çalışmalar da oldukça çoktur. *Vesîletü'l-ahbâb*'i içerik bağlamında doğrudan inceleyen ve içeriğini güçlü bir şekilde işleyen en önemli eser hüviyetindeki "The Hajj as Justifiable Self-Exile: Şehzade Korkud's Wasilat al-ahbab (915-916/1509-1510)" başlıklı çalışmasında Nabil al-Tikriti, Korkud'un anlatılarına değinmekle birlikte bunun "ben-anlatısı" cihetine yoğunlaşmamıştır. Nitekim muhtemelen bundan dolayı Şehzade Korkud'u doğrudan konuşturmamış, onun anlatısını kendi ifadeleriyle vermemiştir. al-Tikriti, makalesinde meselenin siyasi-politik cihetine yoğunlaşarak padişah-şehzade arasındaki ilişkiyi baba-oğul arasındaki ilişkinin üzerinde tutmaktadır. Ayrıca haklı olarak eseri, Korkud'un gönüllü sürgününün/kaçışının bir belgesi olarak değerlendirmeye çalışmış ve ona, sadece hadis metni olarak bakmamıştır.⁵ Tikriti'nin bu çalışması, Şehzade Korkud'un *Vesîletü'l-ahbâb*'ını çok erken dönemde doğrudan ele alıp işleme cihetiyle takdiri hak etmektedir.

Nabil al-Tikriti'nin çalışmasından sonra, doğrudan Korkud'un *Vesîletü'l-ahbâb*'i üzerine müstakil çalışma yapanlar arasında bulunan Mehmet Dilek, "Şehzade Korkud'un Hadisçiliği (*Vesîletü'l-ahbâb bi-îcâz* Adlı Eseri Özelinde)"⁶ adlı araştırma makalesinde *Vesîletü'l-ahbâb*'i içerisindeki ayet ve özellikle de hadisleri kullanması açısından analiz etmiş ve Korkud'un ha-

5 Nabil al-Tikriti, "The Hajj as Justifiable Self-Exile: Şehzade Korkud's Wasilat al-a.(h)bâb (915-916/1509-1510)", *Al-Masaq*, 17, no. 1 (2005): 125-146. al-Tikriti'nin Korkud hakkında kaleme aldığı tezi için ayrıca bkz. al-Tikriti, "Şehzade Korkud (ca. 1468-1513) and the Articulation of Early 16th Century Ottoman Religious Identity" (Doktora Tezi, The University of Chicago, 2004).

6 Mehmet Dilek, "Şehzade Korkud'un Hadisçiliği (*Vesîletü'l-ahbâb bi-îcâz* Adlı Eseri Özelinde)," *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler* 26, no. 90 (2022): 303-330.

dis ilmindeki etkin yerini ortaya koymaya çalışmıştır. Al-Tikriti'den farklı olarak Dilek, çalışmasında *Vesîletü'l-ahbâb*'ı konu başlıklarına göre detaylıca ele almış, bu bölümlerde yer alan hadislerin genel özet içeriklerini ve sıhhat açısından tahririni yapmıştır. Bunun yanında zaman zaman Şehzade Korkud'un duygu ve düşüncelerini ve babasına hitap ettiği bazı cümlelerini de aynıyla zikretmiştir. Ancak bunlar Korkud'un eserinde yer alan tüm ben-anlatılarına oranla oldukça azdır. Dilek, makalenin temel iddiası olan "eserin mektup hüviyetinde bir kitap olduğu" hususunu açıkça iddia etmese de destekler mahiyette imada da bulunmuştur.⁷ Ancak eseri bir ben-anlatısı cihetiyle incelememiştir.

Bahsi geçen iki çalışmaya ek olarak "Osmanlı Kroniklerine Göre Şehzade Korkud'un Mısır Macerası"⁸ adlı makalesinde Funda Demirtaş, kendi ifadesiyle "*Şehzade Korkud'un Mısır macerasının nasıllığı ve niçinliğini; dönem, yakın dönem ve daha uzak dönem Osmanlı kronikleri ışığında tahlil ve değerlendirme*" tabii tutmuştur. Ancak o, bu alanda en önemli birincil kaynak olan Korkud'un *Vesîletü'l-ahbâb*'ına herhangi bir atıf yapmamıştır. Dolayısıyla Korkud'un ben-anlatısı kabul edilebilecek kendi ifadelerine de yer vermemiştir.

Mehmet Balaban, Korkud'un Mısır'a geçiş olayını detaylıca işlediği "*Şehzade Korkud Vakası*"⁹ adlı yüksek lisans tezinde Korkud'un *Vesîletü'l-ahbâb*'ına da atıf yapmış ancak ondan, eserin içeriğine paralel malumat veren ikincil kaynaklar üzerinden bahsetmiştir.¹⁰ Ayrıca Korkud'un bu eserinde verdiği bazı özel bilgilere de ikincil kaynak üzerinden değinmiştir. Dolayısıyla Balaban, Şehzade Korkud'un bu konudaki birincil kaynak olan bahis mevzu eserini neredeyse hiç kullanmamıştır.

Şehzade Korkud'un *Vesîletü'l-ahbâb*'ı psikolojik anlatıları da oldukça yoğun işleyen ben-anlatılarından. Orhan Gökse da "Melankoli ve İktidar Arasında Bir Şehzade: Şehzade Korkud'un Psikobiyografisi" başlıklı makalesiyle Korkud'u psikolojik tavırları cihetiyle incelemeye tabii tutan bir çalışma kaleme almıştır. Ancak bu çalışma "Psikobiyografi" cihetiyle güçlü bir içeriğe sahip iken, Şehzade Korkud'un eserleri üzerinden işlendiği kısmı zayıf kalmıştır. Onun hakkındaki malumatın ekseriyeti de ikincil literatürden

7 Dilek, "Şehzade Korkud'un Hadisçiliği (Vesîletü'l-ahbâb bi'İcaz Adlı Eseri Özeline)", 322.

8 Funda Demirtaş, "Osmanlı Kroniklerine Göre Şehzade Korkud'un Mısır Macerası," *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* XLVII, 2 (2019): 70-84

9 Mehmet Balaban, *Şehzade Korkut Vakası*, (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara, 2020.

10 Balaban, *Şehzade Korkut Vakası*, 151-152.

alıntıdır. Üstelik bu cihetle tam bir psikolojik anlatıya yer veren *Vesîletü'l-ahbâb'*na da hiç değinilmemiştir.¹¹

Şehzade Korkud'un ben-anlatılarını ihtiva eden bazı eserleri içerisinde *Divançe'si* ve Korkud'un şiirleri hakkında yapılan çalışmalar arasında Filiz Kılıç¹² ve Şevkiye Kazan Nas'ın¹³ makaleleri önemli çalışmalar arasındadır. Bunun yanında bu konuda yardımcı çalışmalar da kaleme alınmıştır.¹⁴ Yakın zamanda Şehzade Korkud ve dönemi hakkında uluslararası bir sempozyum gerçekleştirilmiştir. Biyografi, edebiyat, tarih, siyaset, hadis-fıkıh-kelam-tasavvuf-kelam vb. yönleriyle Şehzade Korkud araştırmaya konu olarak bir neşri dahi yapılmıştır.¹⁵ Ancak bu sempozyumda da Korkud ve eserleri ben-anlatıları kapsamına giren içerikler cihetiyle doğrudan incelemeye konu olmamıştır. Bunun yanında özellikle onun *Vesîletü'l-ahbâb'* adlı eseri üzerine yoğunlaşmamış veya bu eser merkezinde bir makale de kaleme alınmamıştır.

Özetle bu ve dahi diğer çalışmalar Şehzade Korkud hakkında kaleme alınan önemli metinler olmakla birlikte onun ben-anlatılarına yoğunlaşmamış ve bu yönüyle *Vesîletü'l-ahbâb'*ı incelememiştir. Bu çalışmamızda, Şehzade Korkud ve onun ben-anlatıları *Vesîletü'l-ahbâb'* özelinde daha detaylı ele alınacak ve ayrıca *Vesîletü'l-ahbâb'*daki "tüm ben-anlatıları" Arapçadan Türkçeye tercüme edilerek ilk kez Türkçe olarak okuyucuyla buluşturulacaktır.

Şehzade Korkud'un Kısa Biyografisi

Hayatı hakkında oldukça fazla çalışma yapılan Şehzade Korkud'un biyografisini¹⁶ kısaca ele almak gerekirse, Osmanlı siyaset geleneği ve dahi ilim ge-

- 11 Orhan Göksu, "Melankoli ve İktidar Arasında Bir Şehzade: Şehzade Korkud'un Psikobiyografisi", *TARR: Turkish Academic Research Review/Türk Akademik Araştırmalar Dergisi*, 5, no. 2 (2020): 267-288.
- 12 Filiz Kılıç, "Osmanlı Hanedanında Bir Şair: 'Şehzâde Korkut'", *Bilgi: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, no. 2 (1996): 203-219.
- 13 Şevkiye Kazan Nas, "Bir Şehir ve Bir Şair Sancak Beyi: Şehzade Korkud", *Antalya Kitabı: Selçuklulardan Cumhuriyete Sosyal Bilimlerde Antalya*, (Antalya: 2018): 898-913; "Edebiyata ve Şiire Düşkün Bir Sancak Beyi: Şehzade Korkud'un Şiirlerinde Aşk." *Şehzâde Korkut Kitabı* (Antalya, 2020): 271-292.
- 14 Selami Turan, "Şehzâde Korkut'un Şiirlerinde Hüsn-i Ta'lîl Sanatının Kullanımı", *Şehzâde Korkut Kitabı*, (Antalya, 2020), 259-270; Seydi Kiraz, "Şehzâde Korkud'un Etkisinde Kaldığı Bazı Şairler ve Gazelleri," *İğdir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, no. 21 (2020): 55-82.
- 15 *Şehzâde Korkut Kitabı* [Uluslararası Şehzâde Korkut Sempozyumu], ed. Muhammet Fatih Duman, Ahmet Ögke. (Antalya: Türkiye Diyanet Vakfı Antalya Şubesi, 2020).
- 16 Modern dönemde yapılan bazı çalışmalara göre Korkud'un hayatıyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Ahmed b. Yusuf Karamâni, *Ahbâru'd-Düvel* (Beyrut, 1992): 36-43; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "II. Bayezid'in Oğullarından Sultan Korkut" *Bellekten* 30, no. 120 (1966): 539-601; Nabil al-Tikriti, "Şehzade

leneği açısından önemli bir yere sahip olan Şehzâde Korkud 1467 (?) -1513 yılları arasında yaşamıştır. Tam adı Ebü'l-hayr Mehmed Korkud b. Bâyezid el-Amâsî el-İstanbulî olup Osmanlı sultanları arasında Fatih Sultan Mehmed'in torunu ve II. Bayezid'in hayatta kalan ortanca oğlu ve Şehzade Ahmed'in kardeşi ve Yavuz Sultan Selim'in abisidir.

Fatih Sultan Mehmet'in 1481'de vefatı üzerine ayaklanan yeniçerilerin bastırılması için vezir İshak Paşa tarafından 16-17 gün kadar kısa bir süre tahta geçirilmiştir. Babası II. Bayezid'in tahta geçmesiyle birlikte Amasya'ya dönmüştür. Manisa (893/1483-907/1502) ve Saruhan valiliklerinde (sancak beyliği) bulduktan sonra bir toprak meselesi yüzünden Vezîriâzam Ali Paşa ile arası bozulan Korkud, ağabeyi Şehzade Ahmed'in yoğun baskısı sonucunda babası tarafından Manisa'dan Antalya'ya (Teke-ili Sancağına) gönderilmiştir. Burada kendisine Lazkiye (Denizli) ve Hamid sancakları tahsis edilmiştir. Veziriazam Hadım Ali Paşa'ya hitaben, Tire veya İzmir taraflarına gönderilmesi ve iyi bir sancak beyinin lala olarak gönderilip Aydın sancağı bakayasının kendisine verilmesi talebini içeren bir mektup yazmıştır (29 Zilkade 915).¹⁷ Mektuplarında buranın havasına alışamadığını defalarca bildiren Korkud talebi yerine gelmeyince, bu görevinden ayrılarak Antalya Kalesinde inzivaya çekilmiş ve saltanat sevdasından vazgeçtiğini belirterek gayretini ilmî çalışmalarla meşgul olmaya vermiştir. Onun bu tavrı hakkında malumat veren Kemalpaşazâde, padişahın bu durumdan endişelendiğini belirterek Alâeddin Ali el-Amâsî'yi kendisine nasihatçi olarak gönderdiğini söylemektedir. Korkud ise ona, sancak beyliği görevini ilimle uğraşma gayesiyle terk ettiğini, dolayısıyla bunun herhangi bir kırgınlık sebebiyle olmadığını belirtmiştir.¹⁸

Muhtemelen tam da bu dönemlerde *Vesîletü'l-ahbâb*'da bahsettiği rüyalarını görmüş ve bunun da tesiriyle hacca gitmek için babasından izin iste-

Korkud and the Articulation of Early 16th Century Ottoman Religious Identity" (Doktora Tezi, The University of Chicago, 2004); Feridun Emecen, "Şehzade Korkut," *DİA* 26 (2002): 205-207; Ahmed Hamdi Furat, "Osmanlı Hanedanında Şafî Bir Fakih: Şehzade Korkud (Ganimet Ahkâmıyla Alakalı "Kitabu Halli İşkâlî'l-Efkâr fî Hilli Emvali'l -Küffâr" İsimli Eseri Bağlamında), *EKEV Akademi Dergisi*, no. 44 (2010): 193-212; Şehzade Korkud, *İslam'da Ganimet ve Cariyelik: Osmanlı Sistemine İçeriden Bir Eleştiri (Hallu işkâlî'l-efkâr fî halli emvâli'l-küffâr)*. Haz. Asım Cüneyd Köksal, çev. Osman Güman (İstanbul: İSAR [İstanbul Araştırma ve Eğitim Vakfı], 2013), 7-40; Asım Cüneyd Köksal, *Fıkıh ve siyaset: Osmanlılarda siyâset-i şer'îyye* (İstanbul: Klasik, 2016), 243-270. Ayrıca Korkud'un Mısır'a gelişi, akabinde yaşananlar ve devrin bu husustaki diğer önemli olayları hakkında detaylı bilgi için bkz. İbn İyâs, *Bedâ'i' u'z-Zuhûr fî Vekâ'i' d-Duhûr*. Nşr. Muhammed Mustafa. Kahire, 1984.

17 Bkz. BOA. TSM. e, 759/107.

18 Feridun Emecen, "Şehzade Korkut", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2002): 205-207; Uzunçarşılı, "II. Bayezid'in Oğullarından Sultan Korkut", 539-601.

miş ancak; karşılık bulamamıştır.¹⁹ Sabırsızlığı ve özleminin arttığını belirten Korkud babasını dinlememiş ve bu rüyasının peşinden 21 Muharrem 915'te (11 Mayıs 1509) seksen yedi kölesi, kırk dokuz adamı ve beş gemiyle birlikte gizlice Mısır'a gitmiştir. Burada Memlûk sultanı nezdinde büyük bir törenle karşılanmıştır. Mısır'a geçtikten sonra yaklaşık bir ay içinde 15 Safer 915 (4 Haziran 1509) tarihinde babasına hitaben *Vesîletü'l-ahbâb* adlı yaklaşık 140 varaklık kitabını/mektubunu kaleme alarak Kahire'deki yakın dostu Şeyh Abdüsselam aracılığıyla babasına göndermiştir. Mektubunda hacca gitme isteğini ve Mısır'a gidiş nedenini ve sürecini detaylıca anlatan Korkud, babasından isteğinin gerçekleşmesi için tekrar izin istemiştir. Bu süre zarfında on dört ay Mısır'da kalan Korkud'un saltanat makamınca kendisine olumsuz cevap verilerek hacca gitmesine müsaade edilmemiş ve Korkud Mısır'da gözetim altında tutulmuştur. 4 Rebûlâhîr 916'da (11 Temmuz 1510) tarihinde ise Antalya'ya geri dönmek zorunda kalmıştır. Mısır'dan dönüşüne müteâkip Şehzâde Korkud oradaki ahvâli hakkında adeta bir bilgilendirme niteliğinde babasına bir mektup kaleme almıştır.²⁰

Korkud tekrar geri döndüğü Antalya'nın havasına alışamadığından sürekli şikayetçi olmuş dönemin paşalarına ve kız kardeşi Fatıma'ya farklı tarihlerde mektuplar yazmıştır.²¹ Mektuplarında Tire, İzmir, Ayasuluk ve Menemen'i talep etmiştir. Talebinin karşılanmaması durumunda ise yine Mısır'a yahut Rodos'a gitmek istediğini belirtmiştir. Saruhan sancağının küçük kardeşi Selim'e verilmesi üzerine izin almaksızın Antalya'dan ayrılıp Manisa'ya gitmiştir (Zilhicce 916 / Mart 1511). Muhtemelen Antalya'dan ayrılışından doğan otorite boşluğunu fırsat bilenler Şahkulu isyanını çıkarmıştır. Daha sonra Şahkulu üzerine yürüse de onu mağlup edememiş ve Alaşehir'de kendisi mağlûp olunca kaçıp Manisa Kalesi'ne kapanmıştır (4 Safer 917/3 Mayıs 1511). Bu isyanlara engel olunması için kendisine Saruhan sancağı yeniden verilmiştir. Şehzade Ahmed ve Şehzade Selim arasında cereyan eden taht mücadelelerinde Selim'in tarafını tutmuş ve ona istihbarat dahil birçok konuda destek vermiştir. Şehzade Ahmed'in İstanbul'a geldiğini duyan Korkud, ondan önce İstanbul'a vararak, yeniçerilerin arasına karışmıştır. Yeniçerilerde güçlü bir şekilde Şehzade Selim taraftarlığı görünce kendilerine saltanat istemediğini belirterek, Şehzade Ahmed'in tahta çık-

19 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 16a-17a.

20 BOA. TSMA. e, 759/110.

21 BOA. TSMA. e, 746/104.

masını engellemek için geldiğini bildirmiştir. Selim'in İstanbul'a gelişini karşıladıktan sonra, vakit kaybetmeden Manisa'ya geri dönmüştür. Sultan Selim'e bağlılığını her zaman gösteren Korkud, ne yazık ki kardeşi Selim tarafından potansiyel bir tehdit olarak görülmüştür. Yanındaki idarecilerin de kıskırtması sonucunda kardeşinin üzerine bir ordu göndermiş ve bunu haber alan Korkud Manisa'dan gizlice kaçarak Mısır'a gitmek için yola koyulmuştur. Ancak İstanosz'da (Korkut-ili) bir mağarada yakalanmış ve Bursa'ya götürülürken Eğrigöz (Emet) kasabasında boğularak öldürülmüştür (5 Muharrem 919/13 Mart 1513). Naaşı ise Bursa'ya götürülerek Orhan Gazi Türbesi'ne defnedilmiştir.²²

Siyasî kimliği yanında fıkıh, hadis, kelim vb. alanlarda da yetkinliğiyle de tanınan Korkud, "hadiste imam" olarak da nitelenmiştir. Edebiyata ve şiire düşkünlüğüyle de bilinen Korkud, hac niyetiyle Mısır'a gittiğinde ihram bağladığı için şiirlerinde "Harîmî" mahlasını kullanmıştır. Çeşitli kaynaklar ve arşiv kayıtlarında adı ve sayıları belirtilmeyen, hepsi de kendisinden önce vefat eden oğulları ile Ferahşad ve Fatma Sultan adlı iki kızı olduğu belirtilmektedir.²³

Eserleri arasında *Kitâb bi-halli işkâli'l-efkâr fi hilli emvâli'l-küffâr*²⁴ adlı fıkıh eseri; aşağıda detaylıca işleyeceğimiz *Vesîletü'l-ahbâb 'alâ vecih'l-îcâz*²⁵ adlı eseri; *Da'vetü'n-nefsi't-tâliha ile'l-a'mâli's-sâliha/Kitâbü Harîmî fi't-tasavvuf*²⁶ adlı siyaset ve tasavvuf ahlaki içerisinde siyasî mesajların da işlendiği eseri; *Şerhu elfâzi'l-küfr/Hâfızü'l-insân 'an lafzi'l-îmân*²⁷ adlı kelâm ve felsefî konuları işleyen eseri bilinen en önemli çalışmalarındandır.²⁸

Çalışmamızın temel eseri olan *Vesîletü'l-ahbâb*'a uygun olarak Şehzade Korkud'un Mısır'a geçişini diğer tarihi kaynaklar üzerinden burada detaylıca işlemek gayet münasıptir. Ancak Korkud'un Mısır sürecini tarih ve siya-

22 Emecen, "Şehzade Korkut", 205-207; Uzunçarşılı, "II. Bayezid'in Oğullarından Sultan Korkut", 539-601.

23 Diğer eserleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Emecen, "Şehzade Korkut", 205-207.

24 Yazma nüshası için bkz. Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 1142; Eserin günümüz Türkçe'sine çevirisi için bkz. *İslam'da Ganimet ve Cariyelik: Osmanlı Sistemine İçeriden Bir Eleştiri (Hallu işkâli'l-efkâr fi halli emvâli'l-küffâr)*. Haz. Asım Cüneyd Köksal, çev. Osman Güman (İstanbul: İSAR [İstanbul Araştırma ve Eğitim Vakfı], 2013).

25 Yazma nüshası için bkz. Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 3529.

26 Yazma nüshası için bkz. Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 1763; Eser hakkında detaylı bilgi için bkz. Asım Cüneyd Köksal, *Fıkıh ve siyaset: Osmanlılarda siyaset-i şer'iyye* (İstanbul: Klasik, 2016), 326; Şehzade Korkud, *Siyasetin Ahlâki Eleştirisi (Da'vetü'n-nefsi't-taliha ile'l-a'mali's-saliha)*, çev. ve not. Musa Sancak. (İstanbul: Timaş Yayınları, 2022) 479.

27 Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 2289.

28 Emecen, "Şehzade Korkut", 205-207.

set perspektifi üzerinden işleyerek kısmen de olsa ben-anlatılarından uzaklaşmaya sebep olacağından bu konuyu başka bir çalışmaya bırakmayı daha doğru bulmaktayız. Bunun yanında onun Mısır süreci, birçok klasik tarihi kaynak ve modern çalışmalarda oldukça fazlaca anlatılmış olup, bu konunun detayı için yukarıda zikrettiğimiz bu çalışmalara ve Şehzade Korkud hakkındaki ikincil kaynaklara bakılmasını daha uygun görmekteyiz.

Şehzade Korkud'un Ben-Anlatıları

Şehzade Korkud'un çalışmamıza konu olan *Vesîletü'l-ahbâb*'ından farklı olarak diğer eserlerinde veya onun kaleminden çıkan metinlerde ben-anlatısından bahsedebilmenin imkanını konuşacağımız bu bölümde onun özel mektupları ve *Vesîletü'l-ahbâb* dışındaki diğer bazı önemli eserlerindeki ben-anlatılarına değinilecektir.

a. Özel Mektuplarında Ben-Anlatıları

Osmanlı arşivindeki kayıtlara bakıldığında, Şehzade Korkud'un bazı mektuplarında da oldukça yoğun ben-anlatılarını görmek mümkündür.²⁹ Özellikle onun Antalya'ya geçişinin hemen öncesi dönem ile sonrasındaki döneme ait arşiv kayıtlarında birçok mektup bulunmaktadır. Korkud'un mektup gönderdiği kişiler arasında kız kardeşi, biraderi Şehzade Selim, babası II. Bayezid ve devrin sadrazamı Ali Paşa ve diğerleri yer almaktadır. Aralarında bazıları doğrudan konumuzu ilgilendiren bu mektuplar daha çok talep içerikli olup, Korkud'un ahvalinin beyanına da yer vermektedir. Kısaca özetlenmesi gerekirse bu mektuplar; dirlik talebi,³⁰ Antalya ve Alaiyye/Alan-ya'nın havasına uyum sağlayamama ve bu nedenle Tire veya İzmir taraflarına gitme talebi³¹, Mısır'dan dönüşü esnasında Rodos şövalyeleriyle arala-

29 Arşiv kayıtlarında yer alan ve çokça istifade ettiğimiz bu mektupların bize ulaştırılması ve okunması hususunda yardımlarından dolayı Kemal Gurulkan'a teşekkürü bir borç bilirim.

30 Dirlik talebi, lalası Hüsam Bey'den memnuniyeti, Antalya'nın havasına alışmadığından Aydın taraflarına gitmek istediği ve kendisinin Akkırman'a varıp Rumeli'ye geçmek için babasının rızasını alması gerektiğine dair Şehzade Korkud'un kardeşi Şehzade Selim'e mektupları, (tarih: 7 Safer 918/24 Nisan 1512)". Bkz. BOA. TSMA. e, 759/111.

31 Şehzade Korkud'un Veziriazam Hadım Ali Paşa'ya mektubu; Antalya ve Alaiyye'nin havasıyla imtizaç edemediğinden Tire veya İzmir taraflarına gönderilmesi, iyi bir sancak beyinin lala olarak gönderilip Aydın sancağı bakayasının kendisine verilmesi talebi, (tarih: 29 Zilkade 915/10 Mart 1510). Bkz. BOA. TSMA. e, 759/107.

rında geçen muharebe nedeniyle tabip talebi³², Mısır'dan dönüşünden sonra Şehzade Korkud'un oradaki ahvâli³³, Şehzade Selim'in (Yavuz) Saruhan'a tayini sonrası, Tire'den Mısır'a gitme veya Rodos'a kaçma düşüncesi³⁴ vb. içeriklerdedir. Bu mektuplardaki ben-anlatıları genel olarak belirli bir konu doğrultusunda seyrederken, *Vesîletü'l-ahbâb* bir olaydan hareketle yazılmış olmakla birlikte farklı anlatıları içerisinde barındırmaktadır. Rüya anlatıları, arzuhal, serzeniş, afnâme, yazışma güvenliği, bir kısım anılar (çocukluk yılları eğitimi), psikolojik anlatılar (özlem, muhabbet), dostluk ilişkileri ve dahi birçok anlatı türlerini zikretmek mümkündür.

b. Eserlerinden *Dîvânçe* ve *Da'vetü'n-nefsi't-tâliha*'da Ben-Anlatıları

Şehzade Korkud'un ben-anlatısını ihtiva edebileceğini düşündüğümüz eserleri arasında bulunan *Dîvânçe*³⁵ adlı eseri özellikle şiirlerde ben-anlatıları cihetiyle güçlü anlatılara yer vermiştir. Ancak bunlar, onun mektupları ile *Da'vetü'n-nefsi't-tâliha* ve *Vesîletü'l-ahbâb* adlı eserlerindeki nazaran çok değildir. Üstelik kimi yerde bu anlatılar söz konusu bu iki eserin içerik ve mesajları ile de paralellik arz etmektedir. Korkud, *Dîvânçe*'sinde ağırlıklı olarak ilahi aşk ve özlem ve ızdırap anlatılarına yer vermiştir. Bunun yanında bazı şiirlerindeki anlatılarında Korkud, tüm saltanat iddiaları ve siyasî çıkarları bir tarafa itip hükümlerlik topraklarından uzağa, gurbete gitme arzusunu dile getirmiştir, şöyle ki:

- 32 Mısır'dan avdetinde Rodos şövalyeleri ile karşılaşmış muharebelerde bulunduğu, Mısır'da izzet ve ikram gördüğü, zayıf düşüp bir tabibe ihtiyaç duyduğuna dair Şehzade Korkud'un divan vezirlerine mektupları (tarih: 7 Safer 918/24 Nisan 1512), bkz. BOA. TSMA. e, 759/109.
- 33 "Gitmiş olduğu Mısır'da avdetine müte'âkıb Şehzâde Korkud'un oradaki ahvâli hâvî mektubu" BOA. TSMA. e, 759/110.
- 34 "Kardeşi Şehzade Selim'in (Yavuz) Saruhan'a tayini ve kendisinin ihmal edilmesi ve bulunduğu yerin havasına imtaz edemediğinden Mısır'a gitmeyi veya Rodos'a kaçmayı düşündüğü, fakat Tire'de ikamete karar verdiğine dair Şehzade Korkud'un kız kardeşine mektubu hakkında" Bkz. BOA. TSMA. e, 746/104.
- 35 Eserin yazma nüshası için bkz. Şehzâde Korkud, *Dîvân-ı Harîmî*, Millet Ktp., Ali Emiri Manzum, nr. 104. Uzunçarşılı eserin esasında çok hacimli bir kitap olmadığım, sonradan muhtelif eser ve manzumelerinin bir araya getirilmesiyle merhum Ali Emiri Efendi tarafından toplatıldığını ve asıl divanın henüz görülmediğini belirtmiştir (bkz. Uzunçarşılı "II. Bayezid'in Oğullarından Sultan Korkut", 599). Yazma nüshasına göre eserin 1336 (1917-18) yılında Hâşim el-Mekki tarafından istinsah edildiği söylenebilir (bkz. Ali Emiri Manzum nr. 104, vr. 24a). Eser ve Şehzade Korkud'un şiirleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Kılıç, "Osmanlı Hanedanında Bir Şair: 'Şehzâde Korkut'", 203-219. Uzunçarşılı Korkud'un şiirleri hakkında başka bir bilgi vererek Topkapı Sarayı Bağdat köşkü kitapları arasında Pervane b. Abdullah tarafından toplanmış olan 406 numaralı şiir mecmuasında da bazı nazirelerini olduğunu ifade etmektedir. (bkz. Uzunçarşılı "II. Bayezid'in Oğullarından Sultan Korkut", 599).

‘Işk bahrine tal ey dil iresüñ yek-dâneye
Câna kıymayan kaçan vâsıl ola cânâneye
Baña ne mülk-i cihân yâhûd bana ne nâm u neng
Ben harâbâtî oluben düşmüşüm meyhaneye³⁶

[...]

Tâc u kabâyı terk idüp ‘uryân olayum bir zemân
Gurbetde seyrân eyleyüp pûyân olayum bir zemân
Çeng ü rebâbuñ sohbeti mutrib temâm oldu hemân
Bezm-i belâda ney gibi nâlân olayum bir zemân
Gâh düşüp gâhi turup gâhi gülüp gâh ağlayup
Geh kan yutup bir hoş olup hayran olayum bir zemân³⁷

Rivayet odur ki Şehzade Korkud bu satırları babası II. Bayezid'in oğlu Şehzade Ahmed'i veliaht kılmaya meyilli olduğunu anladığı bir dönemde kaleme almıştır. Bu olayı dönemin önemli tarih yazarlarından olan Gelibolulu Mustafa Âli şöyle aktarmaktadır:

“... Vaktâ ki, vâlid-i mâcidi Sultan Ahmed’e mail ve anları veli’-ahd idin-meğe kail olmuştur. Mezbur Korkud Hân elem-keşîde-i devrân olub, hasb-i hâlini bu ebyatla beyan eylemiştir.”³⁸

Bu düşüncelerini yine bazı şiirlerinde dile vuran Korkud dünya hayatı ve saltanatı küçümseyerek şöyle demiştir:

[....]

Saltanat deyrine ‘âlemde revân ola mı şol
Dil ki bir rek’at namâz ide kaşun mihrâbına³⁹

[...]

‘Işka düşdüñ ey gönül ney gibi nâlân ol yüri
Zülf-i dilber gibi var hâl-i perîşân ol yüri
Pâdişehlik budur ey dil tâ ölince dilberün
İtleriyle her gice küyında mihmân ol yüri

36 Kılıç, “Osmanlı Hanedanında Bir Şair: ‘Şehzâde Korkut’”, 214.

37 Kılıç, “Osmanlı Hanedanında Bir Şair: ‘Şehzâde Korkut’”, 214.

38 Gelibolulu Mustafa Ali, *Kitâbu Târih-i Künhü'l-ahbâr*, haz. Ahmet Uğur, Ahmet Gül, Mustafa Çuhadar, İbrahim Hakkı Çuhadar (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 1997), 1016.

39 Kılıç, “Osmanlı Hanedanında Bir Şair: ‘Şehzâde Korkut’”, 215.

Lutf kıl ey müdde'î tek dâmen-i dildârı ko
 Büsbütün dünyâ saña dar Mısra sultân ol yüri
 Bahr-i 'ışka fülk-i ten gark olısdur 'akıbet
 Âlemi tûfân idüp ey eşk-i bârân ol yüri
 Gerçi kim olmuş durur mürşide izhâr-ı kemâl
 Ey Harîmî sen bugün şî'rûñle Selmân ol yüri⁴⁰

Her ne kadar Korkud bu şiirlerinde dünya ve saltanat sevdası içinde olmadığını anlatsa da onun daha önce bu düşüncede olmadığı söylenebilir. Nitekim onun bazı şiirlerinde de bunu destekleyen ifadelerini görmek mümkündür. Gelibolulu da bu hususa dikkat çekmiş ve Korkud'un saltanata kendini daha çok layık gördüğünü belirterek bununla ilgili yaşananları özetlemiş⁴¹ ve onun kendisini övdüğü şu şiirine yer vermiştir:⁴²

Hak Teâlâ o şehzâde-i cüst
 Eylemiş ilm-i hikmetle dürüst
 Tab'-ı mir'âtı şöyle sâf olmuş
 Fazl-ı o ebniyeye gılâf olmuş
 Görünür anda resm-i kevn ü mekân
 Zât-ı gencinde nesne yok pinhân

Korkud diğer bazı şiirlerinde de farklı konularda da kendini övmekten geri durmamış ve özellikle edebî sanatı hakkında ben-anlatılarına yer vermiştir:⁴³

40 Kılıç, "Osmanlı Hanedanında Bir Şair: 'Şehzâde Korkut'", 218.

41 Gelibolulu bahis mevzu bu olayı şöyle özetlemektedir:

"İmdi bu kıssanın aslı ve bu mâ-cerânın faslı budur ki, Şehzade-i mezkur ilm ü marifetiyle zâtı marûf ve kütüb-i fihhiyeden Fetva-i Muhit'in iki mezhepte iftâsı câiz olan mesâilini ve ihtilafât-ı ferîkına müteallik olan mevâdd-ı mesbutü'd-delâilini bir müstakil kitab-ı mestûr itmiş, alim ve kâmil ve fezâil-şuûr olmağın sâir şehzadelerden verâset-i saltanata kendüyi ehakk u elyâk bilirken, Sultan Ahmed cânibine olan meyl-i tâmmı ve vâlid-i mâcidi ta'yini ile tahakkuk bulan husûl-i merâmı ki, işitdi, hâtır-ı âtır-ı izzet-mendinden bir ukbe hâsil olub, sevda-yı hevâ-yı hilafetden dest-i ümidini çekdi. Nihâyet berâ-yı riâyet-i hâtir peder, kimseye izhâr-ı râz itmeyüb, dem bem-dem ol hatıra ile göz yaşlarının dökerdi ve niçe günler:

Tü-râ ehl-i fazl u dâniş hemîn günâh-est pes
 mısramı hasb-i hâl idinüb, mahzun ve mağmûm oldu."

Bkz. Gelibolulu, *Kitâbu Târih-i Künhü'l-ahbâr*, 910-911.

42 Gelibolulu, *Kitâbu Târih-i Künhü'l-ahbâr*, 911.

43 Kılıç, "Osmanlı Hanedanında Bir Şair: 'Şehzâde Korkut'", 210-213.

Pehlevânlık kârzârında bu gün Rüstem-sıfat
Eylerüm meydân-ı ışık içre Neriman ile bahs
Ey Harîmî şî'rinün vâsfini şerh itmez hezâr
Defter ü divân iderse ger bu destân ile bahs
[...]

Ey Harîmî sakla nazmun dürrini
Kesret oldukda kesâd ulu meta'
[...]

Nazm itdi Harîmî yine bir tâze cevâhir
Bağrımı deler işidir ise dür-i meknûn

Sevgiliye hitaben kaleme aldığı bir başka şiirinde ise Korkud, sıkıntı ve sorunlardan bir türlü kurtulamadığını belirterek kendini anlatmış, üstelik bu durumunu sevenlere de açıkça beddua etmiştir⁴⁴:

Ol şanavber kad münevver had ki yârümdür benüm
Hâşılıdır 'ömrümün 'âlemde varumdur benüm
Şol kadar taş urdı hicrûñ başuma kim haşre dek
Ol belâ taşı ki dâr-ı seng mezârumdur benüm
Gam beni pâ-bend ider zülfün hevâsına uyup
Bunca demdür kim husûsâ eski yârümdür benüm
Bu dimâğ-ı 'âlemi kılan mu'attar her nefes
Ol mu'anber züif ü ol müşk-i tatârumdur benüm
Bu Harîmî keşf-i râz itmezdi halka âh kim
Sırrı fâş iden bu çeşm-i eşk-bârumdur benüm
[...]

Sevdaya salar cânımı ol gözleri meftûn
Leylî saçına eyleyelden dili Mecnûn
Zülfî resenine tolaşur cân acısından
Çâh-ı zenahında bu gönül olalı mescûn
Ağladığuma şâd oluben gülmesün agyâr
Dem düşe benüm gibi ola hâli diger gün
Âhı tutanın görse o dem göge boyanur
Göz yaşımı döke döke efgân ide gerdûn

44 Kılıç, "Osmanlı Hanedanında Bir Şair: 'Şehzâde Korkut'", 213,

Nazm itdi Harîmî yine bir tâze cevâhir
Bâğrını deler işidir ise dür-i meknûn⁴⁵

Şehzade Korkud'un bir diğer önemli eseri olan *Da'vetû'n-nefsi't-tâliha ile'l-a'mâlî's-sâliha/Kitâbü Harîmî fi't-tasavvuf*⁴⁶ daha çok siyaset ve tasavvuf ahlakı içerisinde Korkud'un siyasî mesajlarını da ihtiva etmektedir. Korkud tefsir, hadis ve fıkha dair kaynaklardan derlediği bu eserini inzivâya çektiği yıllarda 1508'de kaleme alıp babasına takdim etmiştir. Şehzade Korkud'un *Da'vetû'n-nefsi't-tâliha*'daki ben-anlatıları *Vesîletü'l-ahbâb* kadar müstakil bir hüviyette olmasa da eserin farklı yerlerine yayılmıştır. Bu anlatılar ise içerik olarak, saltanat iddialarına cevaplar niteliğinde Korkud'un bu konudaki düşüncelerini ihtiva etmektedir. Ayrıca Korkud ilme dair özel müktesebatından ve dahi kendi özel kütüphanesinden de bahsetmiştir. Bunun yanında defalarca gördüğü rüyalara da değinen Korkud, özellikle Hz. Peygamber ile olan rüyalarını anlatmış ve bunları yorumlamıştır. Ayrıca o, saltanat ve idare konusundaki yetkisizliğini dile getirmiş ve bu konuda kendisini yetersiz gördüğünü defalarca zikretmiştir.⁴⁷

Müstakil Bir Ben-Anlatısı Olarak *Vesîletü'l-ahbâb*

Şehzade Korkud bu eserini 15 Safer 915 (4 Haziran 1509) tarihinde Cuma günü, Mısır'da Kahire şehrinde iken kaleme almıştır.⁴⁸ *el-Vesîletü'l-ahbâb bi-îcâz*, *el-Vesîletü'l-ahbâb alâ vechi'l-îcâz*⁴⁹, *el-Vesîletü'l-ahbâb bi-îcâz te'lîfu veledin harrekehu's-şevki li-arzi'l-Hicâz*⁵⁰ adlarıyla bilinen eserin gü-

- 45 Daha detaylı bir incelemeyle oldukça fazla ben-anlatısı çıkarılabilecek bu eserdeki anlatılar konumuzun muhtevası cihetiyle yeterli görülmüş olup, fazlası başka bir çalışmaya daha uygundur.
- 46 Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 1763; Eser hakkında bkz. Asım Cüneyd Köksal, *Fıkıh ve Siyaset: Osmanlılarda Siyaset-i Şer'iyye* (İstanbul: Klasik, 2016), 326; Şehzade Korkud, *Siyasetin ahlaki eleştirisi (Da'vetû'n-nefsi't-tâliha ile'l-a'mâlî's-sâliha)*. Çev. ve not. Musa Sancak. (İstanbul: Timaş Akademisi, 2022), 479.
- 47 Korkud'un ben-anlatıları kabilinden tüm ifadeleri için bkz. Şehzade Korkud, *Siyasetin Ahlakî Eleştirisi: Da'vetû'n-Nefsi't-Tâliha İle'l-A'mâlî's-Sâliha*. Çev. Musa Sancak (İstanbul: Timaş Akademisi, 2022), 41, 45, 59, 107, 161, 183, 272, 273, 278, 280, 292-293, 313, 354, 377, 388-89, 397, 420, 469, 472-473, 478. Bu anlatılar hakkında detaylı bilgi için bu çalışmaya bakılabilir. Ayrıca bu eserdeki ben-anlatılarına dair notlarını paylaşma nezaketi gösteren Elmin Aliyev'e derinden teşekkür ederim.
- 48 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 25b-26a, 103b-104a, 119b-120a, 143a.
- 49 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. IIa, 11a.
- 50 Eserin yazma nüshasının zahriyesinde Korkud kendi hattıyla eserin adını zikrederek kendi maksudını açıklayıcı şu ibarelere yer vermiştir: *el-Vesîletü'l-ahbâb bi-îcâz te'lîfu veledin harrekehu's-şevki li-arzi'l-Hicâz*. Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. IIa.

nümüze tek nüshası ulaşmıştır. Bu nüshayı günümüze ulaştıran kişi muhtemelen, Şehzade Korkud'un kendisinden kitabın/mektubun taşıyıcısı olarak bahsettiği Şeyh Abdüsselam'dır. Asıl adı Şeyh Abdüsselam b. Muhammed el-Ensârî olup, Kahire'de Ezher'in önemli hocalarından, ilim ehlinin büyüklerinden ve Mısır hükümdarı Sultan Melikü'l-Eşref Kansu katındaki önemli fukahadan biridir. Şehzade Korkud Şeyh Abdüsselam ile muhtemelen daha önce de görüşmüş olmalıdır. Çünkü Uzunçarşılı'ya göre o, Korkud'un *Da'vetü'n-nefsi't-tâliha* adlı eserinin de müstensihlerinden biridir.⁵¹

Eser sultanların mülkü arasında dolaşımında da bulunmuştur. Yazma üzerindeki mühürlere hareketle ortaya çıkan hikâyeye göre Korkud'un bu eseri elinden çıktıktan sonra, önce babası II. Bayezid'in eline geçmiş ve daha sonra Şehzade Korkud'un kardeşi Yavuz Sultan Selim'e kendisi sultan iken intikal etmiştir. Eserin, Sultan Selim'den sonra I. Mahmud'a kadar el değiştirdiğine dair bir emare bulunmayan yazması Sultan I. Mahmud'un vakıfları arasında da yerini almıştır. Muhtemelen Yavuz Sultan Selim'den itibaren babadan oğula sultanlar arasında devreden saray kütüphanesindeki hizânedede bulunan yazma I. Mahmud tarafından inşa edilen Ayasofya Kütüphanesi'ne vakfedilmiştir.

a. Nüsha Tanıtımı

Vesîletü'l-ahbâb'ın Şehzade Korkud'dan itibaren bazı Osmanlı sultanlarının eliyle Sultan I. Mahmud'a intikal eden müellif hattı nüshası I. Mahmud tarafından açılan Ayasofya Kütüphanesi'ne vakfedilmiştir. Günümüzde ise bu nüsha Süleymaniye Ktp. Ayasofya koleksiyonu nr. 3529'da yer almaktadır. Şehzade Korkud'un nesih hatla kaleme aldığı bu nüsha Mısır'da Kahire şehrinde 15 Safer 915 (4 Haziran 1509) tarihinde Cuma günü tamamlanmıştır. Nüsha 179x126-113x173 mm. boyutlarında olup; her biri 7 satırdan oluşan 1b-143a varakları arasındadır.

Nüsha üzerinde eserin dolaşımına işaret eden dört farklı mühür bulunmaktadır. Şöyle ki:

51 Uzunçarşılı "II. Bayezid'in Oğullarından Sultan Korkut", 597.

1. Sultan II. Bayezid mührü⁵²
(vr. Ia, 143a)

بايزيد بن محمد خان المظفر دائما

Bâyezid b. Mehmed Han el-Muzaffer
Dâ'imâ

2. (Yavuz) Sultan Selim Şah mührü⁵³
(vr. IIa):

سلطان سليم شاه توکلي على خالقي

Sultan Selim Şah Tevekkülî alâ Hâlıkî:
Benim tevekkülüm Yaradanımadır.

3. Sultan I. Mahmud'un vakıf mührü
(vr. IIa):

الحمد لله الذي هدانا لهذا
وما كنا لنهتدي لو لا أن هدانا الله،
وقف محمود خان بن مصطفى
شاه المظفر دائما

el-Hamdü lillâhillezî Hedânâ li-hâzâ
ve mâ Künnâ li-Nehtediye lev lâ en
Hedânallâh Vakf-ı Mahmûd Han b.
Mustafa Şah el-Muzaffer Dâ'imâ:

Bizi hidayete yönelten Allah'a
hamdolsun. Eğer Allah bizi doğru yola
iletmeseydi doğru yolu bulamazdık.
Her zaman muzaffer Mahmûd Han b.
Mustafa Şah'ın vakfidır.

4. Şeyhzâde Ahmed Efendi mührü
(vr. IIa):⁵⁴

أوقاف حرمين مفتشى
شيخ زاده أحمد افندی

Evkâf-ı Haremeyn Müfettişi Şeyhzâde
Ahmed Efendi (ö. 1151 / 1738'den
sonra).

- 52 Birçok yazma nüshada yer alan bu mühür hakkında detaylı bilgi için bkz. <https://muhur.yek.gov.tr/muhur/yekmu0048> (erişim: 20.12.2023, 12:20)
- 53 Birçok yazma nüshada yer alan bu mühür hakkında detaylı bilgi için bkz. <https://muhur.yek.gov.tr/muhur/yekmu0049> (erişim: 20.12.2023, 12:20)
- 54 Mührün hemen üzerinde Sultan I. Mahmûd'un bu nüshayı vakfettiğine dair Evkâf-ı Haremeyn Müfettişi Şeyhzâde Ahmed Efendi tarafından yazılmış bir teftiş kaydı bulunmaktadır. Sultan I. Mahmud'un birçok yazma vakıfları üzerinde yer alan bu mühür hakkında detaylı bilgi için bkz. <https://muhur.yek.gov.tr/muhur/yekmu0615> (erişim: 20.12.2023, 12:20)

b. Kitabın Konu Başlıkları

Şehzade Korkud, eserin girişinde konu başlıklarını özetle zikretmiş ancak ilgili bölümde daha detaylı başlıklandırmıştır. Biz de bu bölümde bu detaylı başlıkları zikrederek eserin konu başlıklarını şöyle sıralayabiliriz:

[Mukaddime]: Sebeb-i Telif

- 1. Bab:** Arap beldelerine mübârek seferinin sebebi, bu seferdeki nihaî amaç, -Allah kabul etsin- hac ve (kutsal beldenin) ziyaretinden dolayı duyulan mutluluk.
- 2. Bab:** Âdil imam olan babanın kalbini sabretmeye teşvik ve teselli etmek, sabreden ve sevabını Allah'tan bekleyen ihlaslı kimselere verilecek sevaplar
- 3. Bab:** Hac ve haccın fazileti, terğib edici rivayetlere, hacılara verilecek sevaplara dair
- 4. Bab:** Hz. Peygamber'in kabrini ziyaretin fazileti, keyfiyeti, edası, Mescid-i Nebevî'yi gördüğünde yapılacak dua
- 5. Bab:** Ebeveyne itaatın gerekliliği, onların emirlerine uymak, onlara iyilikte bulunmak ve tüm bunların sevabı hakkında
- 6. Bab:** Evladın babası üzerindeki hakları (babanın evladına karşı vazifeleri): Babanın İyilik göstermesi, terbiye etmek, korumak, evladiyla yapması caiz olmayan şeyler, babanın yapması yasak olan şeyler.
- 7. Bab:** Ahde vefa gösterme ve güvenilir olmanın imandan olduğu hususundadır, çünkü bunlar imanın şartlarından biridir, (vefa ve güvenilir olmanın) sevapları

Hâtime: Hayra ve iyiliğe teşvik etme ve o ikisini arttırmaya çalışma.

c. Ben-Anlatıları Cihetiyle Vesîletü'l-ahbâb'ın Konumu Üzerine

Bu kitap bir hadis eseri gibi görünse de esasında, mektuplar bütünü hüviyetinde bir ben-anlatısıdır. Eserin müellifi Korkud'un bir Osmanlı hanedanı üyesi olması nedeniyle de eser Osmanlı'da ben-anlatılarının en güçlü örneklerinden biridir. Eserin 16. yüzyılın hemen başlarında kaleme alınması ise onu, 1500'lerdeki ilk "Osmanlı ben-anlatıları"ndan biri yapmaktadır. Muhtemelen eser, daha önceki Osmanlı hanedanı mensuplarının -hacimli ve müstakil- ilk ben-anlatılarından biri olmalıdır. Sonraki sürecin en güçlü örneği yak-

laşık bir asır (83 yıl) sonra Osmanlı sultanlarından III. Murad'ın gördüğü rüyaları anlattığı müstakil mektuplardır.⁵⁵ Her ikisinde de rüyanın rolü vardır. Rüya Korkud'ta bir başlangıç iken, III. Murad'da sürecin kendisi olmuştur.

Bunun yanında eseri Şehzade Korkud'un "haccı kendini haklı bir sürgün etme gerekçesi olarak" gösteren çalışmalar da olmuştur. Nabil al-Tikriti'nin kaleminden çıkan bu önemli çalışmanın dikkate değer en önemli yönü, Şehzade Korkud'un Mısır'a geçişi meselesini *Vesîletü'l-ahbâb* bağlamında ve ilm-i siyaset penceresinden ele alan ilk ve kapsamlı bir çalışma olmasıdır.⁵⁶ Bunun yanında o, *Vesîletü'l-ahbâb*'i Korkud'un -gizli siyasi emeller uğruna-Mısır'a kaçışını dini argümanların (hac) arkasına sığınarak meşrulaştırma çabasının bir ürünü ve yanlış hareketinin savunması olarak göstermektedir. Nispeten doğru fakat aşırı bulduğumuz bu yorum hakkındaki fikirlerimizi başka bir çalışmaya bırakmak daha uygundur. Ancak şu kadarını söylemek gerekir ki, kanaatimizce Korkud'un bu hareketinin temelinde -daha önceden vaz geçtiği- saltanat beklentisinden ziyade, dini hassasiyet ile kardeşler arasında ön gördüğü taht kavgalarından ve dahi Osmanlı payitaht merkezinden uzak ve güvenli bir yerde (el-beledü'l-emîn) kendini koruma altına alma düşüncesi yatmaktadır. Nitekim böyle aşırı bir yorum için, onun Mısır'a geçişinin (21 Muharrem 915/11 Mayıs 1509) ardından daha bir ay bile geçmemiş iken birkaç hafta gibi çok erken bir tarihte (15 Safer 915/4 Haziran 1509) bu metni/mektubu kaleme almış olması bize bir takım önemli ipuçları sunmaktadır. Dolayısıyla Korkud yaptığının farkında olup asıl gayesini, henüz Mısır'a ayak basar-basmaz hemen açıklamıştır. Eğer mektup uzun bir süre geçtikten sonra kaleme alınmış olsaydı, Korkud'un niyeti hakkında farklı bir düşünceye kapılmak da mümkün olurdu. Bu durumda Korkud'un bu eseri, yoğun pazarlıklar ve uğraşlar peşinde geçen uzun bir sürenin sonunda umduğuna nail olamamanın neticesinde kaleme aldığını söyleyebilirdik. Ancak, dediğimiz gibi kitabının çok erken sürede kaleme alınması böyle bir yoruma mâni olmaktadır.

Şehzade Korkud eserde, babasıyla ilgili anılarına ve halihazırda ona tavsiyelerine, Şeyh Abdüsselam aracılığıyla gönderdiği mesajlara yer vermiştir. Özellikle Korkud çoğu yerde, doğrudan babasıyla konuşur gibi eseri ka-

55 Sultan III. Murad, *Kitâbü'l-Menâmât (Sultan III. Murad'ın Rüya Mektupları)*, haz. Özgen Felek (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2014).

56 Al-Tikriti, "The Hajj as Justifiable Self-Exile: Şehzade Korkud's Wasîlat al-ahbâb (915-916/1509-1510)", 125-28.

leme almıştır. Eserde yazışmayı telkin eden içerikler de vardır. Birçok yerde Şehzade Korkud, babasından yazdıkları hakkındaki cevabını Şeyh Abdüsse-lam aracılığıyla kendisine göndermesini istemiştir. Babasından izinsiz gittiği Mısır'a geçiş nedenini açıklamış ve bu hareketinden dolayı özrünün ve affının kabulünü dilemiştir. Ancak diğer taraftan eserin çoğunluğu hadislerden oluşmaktadır. Buna rağmen baştan sonra benlik motivasyonu ile kaleme alınmıştır. Ben-anlatıları ise özellikle yazarın asıl amacına uygun olarak eserin içerisine dağıtılmıştır. Korkud'un, mesajlarını eserin içerisine dağıtmış olması ve eseri bir hadis kitabı hüviyetinde kaleme alması ise iki amaca matuf olmalıdır.

Bu amaçlardan ilkinin stratejik açıdan yorumlamak gerekir. Nitekim Korkud'un daha önce de ifade ettiği üzere babasıyla arasındaki irtibat ve dahi yazışmalar sağlıklı ve güvenli bir çerçevede ilerlememektedir. Buna göre o, eserin içerisinden bunu açıkça belirterek babasına hitaben aralarına giren bazı zevatın yazışmaları engellediğini ve onların içeriğini değiştirdiğini veya mektupların başkasının eline geçtiği durumda da farklı yorumlanmaya çalışıldığını belirtmektedir. Yine bu kaygısını gidermek ve böyle bir duruma mahal vermemek için de babasına hitaben bu mektubuna/kitap cevabını gizlilik içerisinde göndermesini istemektedir. Onun, elçilerin güvenilirliği ve taşıdığı mesajın içeriğinin doğruluğu hususunda endişesi ve bulguları oldukça kesindir. İşte tüm bunlar nedeniyle mektubunu ilmî bir kitap hüviyetine büründürmüş; Mısır'a izinsiz ve gizlice geçişinin nedenlerini, bu hareketindeki amacının siyasi emeller olmayıp bilakis uhrevî gayeye matuf olduğunu ve babasına hitaben yazdığı özel içerikli ve benzeri mesajlarını hadisler arasına gizlemiştir.

Mektubun bir hadis kitabı hüviyetinde kaleme alınmasının ikinci amacı ise muhatabını ikna gayesine matuftur. Yani Korkud, asıl amacı olan hac yolculuğuna babasını ikna etmek ve birtakım ciddi siyasi krizler doğurabilecek izinsiz hareketinden dolayı onun affına mazhar olmak için çeşitli argümanlar kullanmıştır. Özellikle onun bu konuda daha önce de babasından izin istediğini ve doğrudan defalarca "mektup" yazdığını, ancak cevap alamadığını belirtmesi, onu tam da böyle bir eser yazmaya itmiştir. Eserin konu bütünlüğüne bakıldığında da tüm başlıklar ve dahi kullanılan ayet ve hadisler dikkatlice incelendiğinde lafzen ve manen tek bir muhataba hitaben yazılmış bir mektup gibi durmaktadır. Üstelik Korkud'un her bölümün başında veya sonunda doğrudan babasına hitap etmesi ve zikrettiği rivayetleri babasıyla ilişkilendirerek ona mesaj vermesi bunu açıkça göstermektedir.

Eserin müstakil bir ben-anlatısı olduğuna ve müellifinin tamamen benlik motivasyonu ile kaleme aldığına dair delilleri bizzat müellifin ifadelerinden de çıkarılmaktadır. Buna göre müellif daha önce de belirttiğimiz üzere her bölümün başında veya sonunda mutlaka bölümün asıl amacını açıklamıştır. Nitekim bu açıklamalar tam bir ben-anlatısı olarak algılanacak niteliktedir. Tüm bölümlerini bu amaçla analiz ettiğimizde eseri, konu başlıkları çerçevesinde şöyle karakterize etmek mümkündür:

Giriş: Rüya'nın peşinde: Hz. Peygamber'in rüyada görülmesi ve Korkud'un Mekke-Medine'ye çağırılması: Rüyanın Korkud'da meydana getirdiği aşk ve sabırsızlık, rüyanın peşinde hacca ve umre ziyaretine babadan izinsiz teşebbüs, ziyaretin halis niyet taşıdığı ve başka bir siyasi amaç güdülmemesi, bu davranışın babaya itaatsizlik olarak algılanmaması. Sebeb-i telif: Babanın evladına karşı merhametini dileme ve sadece hac nedeniyle Arap topraklarında bulunduğu özetle değinme vb. hususlar ön plana çıkmaktadır.

1. Bölüm: Hacc'a gitme isteğinin ve Mısır (Kahire) şehrine gitme sebepleri ve sürecin nasıl yönetilmesi gerektiği: Rüya anlatısı, rüyanın tesiri ve özlemin artması, Mısır'a gizlice kaçış süreci ve nedenleri, önceki dönem sultan ve halifelerin hacları üzerinden kendi hacını meşrulaştırma, babadan haber getirdiğini söyleyen kimselerin de varlığı ve bunlara itibar edilmemesi, Mısır Sultan'ının bu olaydaki tavrı ve nasihatleri, babadan düşüncelerini değiştirmemesini temenni ve cevabına dair yazışmaların güvenilir bir aracı eliyle gerçekleşmesinin keyfiyeti vb. hususlar ön plana çıkmaktadır.

2. Bölüm: Evladın bahis mevzu izinsiz tavrına karşı babayı sabra teşvik, onun kalbini yumuşatma, ondan af dileme ve bu konuda ayet ve hadislerden destek alınması suretiyle babayı ikna etme vb. hususlar ön plana çıkmaktadır.

3. Bölüm: Mısır'a geçişinin dini gerekçesi (Hac) ve bu gerekçenin ayet ve hadislerden hareketle zorunluluk ve fazileti üzerinden babayı ikna etme vb. hususlar ön plana çıkmaktadır.

4. Bölüm: Hz. Peygamber'i ziyaret etmenin sağlayacağı faydalar üzerinden babayı ikna etme vb. hususlar ön plana çıkmaktadır.

5. Bölüm: Babaya karşı, anne-babaya itaatin zorunluluğunun bilincinde olunduğunu gösterme ve ondan izin isteme: Anne-babanın evlat üzerindeki hakları, babanın evladını yanlış anlamamasını ve amacının itaatsizlik olarak görülmemesini anlatmaya çalışma vb. hususlar ön plana çıkmaktadır.

6. Bölüm: Babanın haklarının olduğu gibi evladın da haklarının olduğu açıkça belirtilmesi ve babanın evladının günahına/isyanı sebep olmaması gerektiği üzerinden babayı üstü kapalı tehdit vb. hususlar ön plana çıkmaktadır.

7. Bölüm: Babanın, başkalarının evlat hakkındaki olumsuz sözlerine kanmaması, iyi düşüncesinin değişmemesi hususunda çocukken evlada verilen sözlere vefa gösterilmesi, babanın izninin beklenmesi, bu itibarla mektuba cevabının yazılması ve mesajın gizli olarak kaleme alınarak yine gizlilik içerisinde karşılıklı ulaştırılması vb. hususlar ön plana çıkmaktadır.

8. Hatime: Babanın iyiliklerinin övülmesi ve iyiliğe teşvik edilmesi üzerinden evlada karşı iyilikle davranarak isteğinin yetirilmesinin amaçlanması vb. hususlar ön plana çıkmaktadır.

Kısacası, müellif bu eserini tam bir benlik motivasyonu ile yazmıştır. İçerisine ayet ve hadisleri de eklemek suretiyle müellif, özel bir mektup-arzuhal gibi görünmesini diye eseri, ilmi bir hüviyete kavuşturarak tipik bir şahsi yazışma metni görünümünden çıkarmıştır. Eserin müstakil bir ben anlatısı olarak değerlendirilebileceğini ve dahi "bir kitaptan ziyade bir mektup" olarak görülmesi gerektiğini gösteren bir başka bilgiyi yine Şehzade Korkud bize sunmaktadır. Mısır dönüşü babasına hitaben kaleme aldığı müstakil bir mektupta adeta bu kitabına/mektubuna delalet eden şu ifadelere yer vermiştir:

"[...] ve ba'dehu arz-ı abd-i fakîr ve hakîr budur ki bundan evvel Mısır'dan mektûb-ı ubûdiyet irsâl edip bu bende-i bî-mikdâr firâra ıztırârın esbâbın beyân etmişdim [...]"⁵⁷

Eserin ismi (*Vesîletü'l-ahbâb*) üzerinden de Korkud'un düşüncelerini okumak ve içinde bulunduğu psikolojiyi görmek mümkündür. Eser isminde "sevgililere vesile/aracı" anlamına gelen bir tabiri tercih eden Korkud'un bahis mevzu kastettiği sevgililer kimlerdir? sorusunu eserin girişinde ve birinci bölümünde cevaplar gibidir. Ona göre bunlar haccın temeli olan Beytullâh'la temsil edilen Allah ile defalarca rüyasında görmekte müşerref olduğu Hz. Peygamber'dir. Ancak eserin bütünü ve Korkud'un anlatıları dikkate alındığında bu iki sevgiliye babası II. Bayezid'i de kesinlikle eklemek gerekir. Buna göre anlam (lafzen ve manen) tam yerini bulmaktadır. Çünkü o, bir tarafta Allah ve Resulü diğer tarafta ise sevgili babası arasında kalmıştır. Korkud hacca teşebbüs ederek, tercihini açıkça belirtmiştir. Ancak bu hareketinin çok sevdiği babasının ve dahi memleketinin salahiyetine karşı büyük bir felakete de sebep olabileceğinin de kaygısını taşıyarak daha fazla ileri gitmemiş ve konak yeri olan Mısır'dan babasının izni olmadan hareket etmemiştir. İşte tam da bu anda bir vesile aramaya koyulmuş ve bu kitabını adeta "sevgiler arasında bir aracı" kılmaya çalışmıştır.

Kitaptaki/mektuptaki ben anlatıları genel olarak şöyle özetlenebilir: *Rüya anlatıları, dünyalık ve makam hırsı hususunda bir iddiasının olmadığına dair anlatılar, dinî hassasiyete dair anlatılar, özlem, aşk ve psikolojik anlatılar, babadan izinsiz yapılan yanlış bir hareketin affedilmesi hususundaki anlatılar, babayı af-sabır-iyilik vb. hususa teşvike dair anlatılar, yazışmaların ve içeriğinin gizliliği ve güvenliği hakkında özel anlatılar, baba-oğlu (sultanşehzade) ilişkisini bozmaya çalışan kişiler hususunda özel anlatılar, tanıştığı kimselerin iyi ve kötü tavırları hususunda özel anlatılar, Mısır sultanının gösterdiği ilgiye dair anlatılar, baba ile ilgili çocukluk hatıraları ve yine Korkud'un babasının kişiliği hakkındaki özel anlatılar.*

Sonuç olarak denilebilir ki *Vesîletü'l-ahbâb* bir "mektup", "rüya anlatısı", "hâlnâme-sergüzeşt-nâme"⁵⁸, "affnâme", "arzu-hâlnâme", "vasiyetnâ-

57 BOA. TSMA. e, 759/110.

58 Ben-anlatılarından olan sergüzeşt-nâme türleri hakkında oldukça zengin bir literatüre yer veren ve bu türün manzum örneklerine dair müstakil bir çalışma yapan Haluk Gökalp'ın kitabı bize önemli bilgiler sunmaktadır. Bkz. Haluk Gökalp, *Eski Türk Edebiyatında Manzum Sergüzeşt-nameler* (İstanbul: Kitabevi, 2009). Sergüzeşt-nameler hakkında ayrıca bkz. Orhan Kemal Tavukçu, "Sergüzeşt-

me/nasihat", "seyahatnâme" vb. daha birçok türden anlatılardaki içeriği kendinde ihtiva eden özgün ve geniş hacimli "müstakil bir ben-anlatısı"dır.

d. Şehzade Korkud'un Vesîletü'l-ahbâb'daki Ben-Anlatıları

Buradan itibaren Şehzade Korkud'un çalışma boyunca sürekli atıf yaptığımız *Vesîletü'l-ahbâb*'daki ben-anlatılarına geçebiliriz. Daha önce yapılan çalışmalarda, Korkud'un bu eserinde yer alan ve ben-anlatısı kabilindeki tüm ifadeleri Türkçeye tercüme edilmemiştir. Bu bölümde ise eserdeki "tüm ben-anlatıları" tarafımızdan ilk kez Türkçeye çevrilerek okuyucunun dikkatine sunulmuştur. Buna göre anlatılar kitaptaki/mektuptaki seyrine göre zikredilmiş ve mümkün merteye siyasi arka planına dair yorumlardan kaçınılmıştır. Bunun yanında Korkud'un eserdeki ifadelerine sadık kalınmaya çalışılarak literal tercüme yapılmış ancak; metnin anlam bütünlüğü açısından serbest tercüme yoluna da gidilmiştir.

Eserdeki ben-anlatıları rivayet ve hadis kısımları çıkarılmış haliyle tercüme edilerek özel bir mektup hüviyetinde gösterilmeye çalışılmış ve eserdeki yerlerinden-isimlerinden farklı olarak bölümler/bablar köşeli parantez içinde tarafımızca yeniden başlıklandırılmıştır. Böylelikle ilgili bölüm altında Korkud'un zihnindeki asıl amacı gösterilmek istenmiştir. Kitabına/mektubuna ilk olarak bir rüyâ anlatısı ile giriş yapan Korkud söze şöyle başlamıştır:

[Bir Rüyânın Peşinde: Söze başlarken (Dîbâce)]

[Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Allah'a hamdolsun ve O'nun elçisi Hz. Muhammed'e salat ve selam olsun]

أما بعد:

Kulların en hayırlısını ziyaret etme arzusu ve isteğim depreşip arttığında, karanlık gecelerde Hz. Mustafa'ya dair rüyam tekrarlamaya başladı. Ve o, uykudayken bana, bu yıl kendisine yönelmem hususunda nidada bulundu [...] Bu dönemde (O'na olan) aşkım/muhabbetim ve buluşma gününde O'nun nurunu görme iştiyakım arttı [...] İşte o zaman bunun için mülkü/hükümranlığı ve bütün latif vatanı, bütün meclisleri ve zarif dostlukları bıraktım. Ari-

nâme", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 34 (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 559-560; Selim Karahasanoğlu, "Ottoman Ego-Documents: State of the Art", *International Journal of Middle East Studies*, no. 53 (2021): 301-308.

fe (Arafat'ta vakfe) günü hacıları müşahede etmek, Allah'ı telbiye etmek, onu orada tesbih etme lezzetini (tatmak), haccın menâsikini (yerine getirmek) ve Beyt-i Şerîf'in (Beytullah) etrafını tavaf etmek hususundaki aşkımdan şiddetinden dolayı sarayları, askerleri ve vilayeti/valiliği ihmal ettim/önemmedim.⁵⁹

Bu sözlerinin devamında Hz. Peygamber'e duyduğu özlemini ve kabri şerifine vardığında yapmak istediklerini dile getiren Korkud, Allah'a dua etmekte, maksadının emniyet ve afiyetle tamamlanmasını haccının ve Hz. Peygamberi ziyaretinin gerçekleşmesini dilemektedir. Akabinde sözü babasıyla diyaloguna getiren Korkud şu ifadelere yer vermektedir:

Sonra Allah izin verirse bundan (hac) sonra aziz ve gözümün nuru babama döneceğim. Sonra inşaallah halkımın arasında, vatanım ve vilayetime yerleşeceğim. Ey katımdaki yeri kalp ve ruhta olan (ey kalbim ve ruhumda yer edinen babacığım) senin emrine muhalif ve sana asi olacağımı zannetme, (gönlünü) ferah tut. Çünkü bu, el-Halîm olan Rabbinin rızasını -babasına asilik yaparak- dileyen kimsenin şîârı değildir. Ancak ezeli, Celîl ve Melîk olan Allah bunu takdir etmiş ve dilemiştir ki, kendisinin bana olan sevgisi beni bütün diyardan/vatandan ve ev(im)den (çıkıma) ve onun şerefli evine girmeyi/gitmeye tahrik etmiştir.⁶⁰

Ey babacığım! <<Sabrın ancak Allah'a mahsustur>>. Ve Allah'ın <<Eğer Allah dileseydi, bunu yapamazlardı>> (En'âm, 137) sözü ile peygamberi Hz. Yakup (a.s.) hakkındaki kıssasında geçen şu sözlerini kalbine sor: <<Yakub (babaları): "Nefisleriniz sizi bir iş yapmağa sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Umulur ki, Allah onların hepsini bana getirir. Çünkü O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir" dedi.>> (Yusuf, 18).⁶¹

Bil ki; Allah'ın izniyle haccımı/menâsiki yerine getirdikten sonra, sana itaat ve senin rızan benim kastımdır. (Bunun aksinden) Allah sığırım. Sevgili evladın hakkındaki hatırının değişmesinden ve ona karşı öfke ve şiddetinin artmasından yine Allah'a sığınırım. Senin kabul olan duanı Allah'tan dilerim. Allah'a yemin olsun, sonra yine Allah'a yemin olsun ki ey babacığım, öyleyse evladından razı ol (ona izin ver) ve bu hac ve sa'yımı kabul etmesi için Allah'a dua et! Evlada gelince de Allah'ın izniyle bu mübarek günlerde

59 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 2a-3a.

60 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 5a-6a.

61 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 6a-b.

ve hayırlı mekanlarda senin için dünya ve ahiret mutluluğunun/saadetinin artmasını; düşmanlar, kafirler ve suçlulara karşı yardım/zaferi; ömrünün uzun olmasını; diğer İslam beldelerine yayılmış gücünüzün yükselmesini diliyorum. Allah'a hamdolsun. Allah'a hamdolsun ki O, haccımızı ve bulutlarla gölgeleneni (Hz. Peygamber) ziyaret etmemizi diledi [...]. Baba -Allah onu aziz kılsın- biliyor ki, eğer varlığı/kendisi olmasa, evladı bu işten herhangi bir şey yapamaz ve onun amacı ve meramı da ulaşmaz. Ve işte bu, Allah katında oğlunun büyük bir mutluluk içinde olduğu anlamına gelir. Evlat nasıl olur da sana muhalefet eder. Sana itaat iki vecihle/cihetle farzdır. ⁶²

Birinci vecih: İtaatin zorunluluğu, anne-babaya itaatin zorunluluğu dolaşımıdır.

İkinci vecih: Sana itaatin zorunluluğu tüm ömür boyuncadır. Çünkü Allah: "Ey îmân edenler! Allah'a itâat edin; peygambere ve sizden olan ülü'l-emre (emir sâhibi idârecilerinize) de itâat edin" (Nisa, 59) buyurmaktadır. Yoksa Allah'ın, kendisine ve resulüne itaatının yanına itaat etmeyi yakıştırdığı kimseye (ülü'l-emr) nasıl asi olunur? Bunu ancak cahil ve fasıklardan başkası da yapmaz. Öyleyse, ey liderlerin en büyüğü olan babacığım! Tahakkuk etmiştir ki sana itaat, asıl murad olup ülkenin her yerinde emrinize itaat edilmesidir. ⁶³

Şüphesiz ben, inşallah haccı eda edip diğer insanlar gibi sonra geri döneceğim. Diğer tüm çocuklar(ına gösterdiğin) gibi, bize olan düşünceni de sadece güzel tut. Allah şöyle buyurmuştur: <<Hac ibadetlerinizi bitirince, babalarınızı andığımız gibi, hatta ondan daha kuvvetli bir şekilde Allah'ı anın>> (Bakara, 200). ⁶⁴

[Kitabın/mektubun Yazılış Gereçesi ve Bölümleri]

Korkud, tamamen bir mektup girişi olarak görünen bu ifadelerinin akabinde Bakara suresinin bu ayetinde geçen ifadeleri şimdiye kadar yazdıklarıyla özellikle de hac meselesi ve hacdan sonra geri döneceğiyle ilişkilendirerek ve hadislerden de destek alarak tefsir etmiştir. Daha sonra kitabın/mektubun sebab-i telifini açıklayan Korkud burada güçlü bir anlatıya yer vermiştir. Şöyle ki:

62 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 6b-8a.

63 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 8a-9a.

64 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 9a.

“el-Vesîletü'l-ahbâb alâ vechi'l-îcâz” olarak isimlendirilen ve çeşitli nükteler ile sözleri içeren bu kitabın/mektubun sebab-i telifine gelince (bu), özlemin kendisini Hicaz topraklarına sevk ettiği bir çocuğun telifidir. Ki bununla babanın gönlü bana merhamet etmiş olsun ve bilsin ki, Arap diyarında (memleketinde) bulunmamın hacdan ve ziyaretten başka herhangi bir gayesi yoktur. Ve (bunu) dünya(lık) için de (yapmadım) ve (bunda) herhangi başka bir amaç da yoktur. Râfizî düşman fırkaların sana dediği ve iddia ettiği gibi herhangi bir şeyin talebi de yoktur.⁶⁵

İşte bu kitabımı/mektubumu oku ey babacığım! Kalbini ferah tut! İşte o zaman mutmain (olursun). İçindekileri (yazdıklarımı) gözlerinle (bizzat) oku. Çünkü bu bende hüzne sebep oldu. Vallahi eğer gözlerin yaşıyor ve ağlıyorsan, evlat da senin hissinden ve sevginden (ünsiyet) uzak kalması nedeniyle, ciğeri parçalanmaktadır.⁶⁶

Şiir:

Eğer gözlerin benim için kan ağlıyorsa
Benim kemiklerimse senin hasretinle paramparça oluyor.
[...]
Kalbin biran hüzünlenmeye başladıysa
Öyleyse ben de bir zaman buna hüzünlenecek ve kederleneceğim
Fakat umulur ki Allah bir araya gelmemizi sağlar da
Yakında tekrar bir araya getiriliriz.

Sonra, Ey babacığım! Sabrı gözet ve halinden memnun olanlardan ol! Allah azze ve celle buyurdu ki, <<...fakat sabır gösterirseniz bilin ki sabırlı davrananlar için bu muhakkak daha hayırlıdır>> (Nahl, 126). <<Rabbimiz! yüreğimizi sabırla doldur>> (Bakara, 250). <<Allah'ın rahmetinden ümit kesme. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez.>> (Yusuf, 87). Allah'a (ve onun emirlerine) sınıksız sarıl ve bizi Allah'a emanet ediyorum. Ve inşallah iyilik, afiyet ve güvenlik içinde dönmemiz için Allah'tan selamet diliyorum. Sonra bu kitabı/mektubunu bitirmek üzere Allah'tan inayetini, tevfikini ve bütün işlerimizde bize doğruyu ilham etmesini diliyorum. Sonra ben bu kitabı/mektubu yedi bab (bölüm) üzerine tertip ediyorum [...].⁶⁷

65 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 11a-b. Bu türden düşüncelerini daha önce kaleme aldığı *Da'vetû'n-nefsi't-tâliha ile'l-a'mâli's-sâliha* adlı eserinde de tekrarlayan müellifin ifadeleri için bkz. Şehzade Korkud, *Siyasetin Ahlakî Eleştirisi: Da'vetû'n-Nefsi't-Tâliha İle'l-A'mâli's-Sâliha*. Çev. Musa Sancak, (İstanbul: Timaş Akademi, 2022): 473-479.

66 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 11b-12b.

67 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 12b-13b.

[Rüyâ'ya dönüş ve cevapsız kalan talepler, Antalya'dan gizlice kaçış]

Bu bölümde Korkud hacca gitme isteğini ve Mısır'a gitme sebebini açıklamaktadır. Korkud eserin girişinde belirttiği gibi gördüğü bir rüyaya tekrar atıf yaparak asıl maksadına ve Mısır'a geçiş sürecine ve hac ziyaretinin babası nezdinde onaylanması talebine, yazışmaların gizliliğine ve daha birçok hususa değinmiştir. Şöyle ki:

Hiz. Peygamber'i defalarca rüyamda görmüştüm,⁶⁸ ve sonuncusunda ise Hz. Peygamber'in bana küskün olduğunu gördüm. Ve kendisine 'hangi şeyden dolayı ey Allah'ın elçisi (küskünsünüz)' dedim. O da: 'Eğer bizi sevseydin ziyaret ederdin' dedi. Ve (onun bu sözünden) anladım ki Hz. Peygamber (kendisini) ziyaret etmemi ve Harem-i Şerîf'e gelmemi istiyordu. Ben de (bunun üzerine) babama hac ve (Hz. Peygamberi) ziyaret izni isteğime dair defalarca (mektup gönderdim), (ama) hiç cevap vermedi. Anladım ki sevgili, şefkatli, önderlerin (imam) en büyüğü, yüce ve kerem sahibi babacığım bana karşı beslediği şefkati ve sevgisinin çokluğu nedeniyle buna izin vermiyor.⁶⁹

Bu dönemde iştiyakım büyüdü ve özlemim arttı. Bende (Hz. Peygamber'in) Ravza-i Şerîf'ine ve onun nuruna olan muhabbet artmaya devam etti; can sıkıntısı ve endişe çoğaldı. Ay'ın kendisine özlem duyduğu o kimseyi ziyaret edememekten dolayı olan sabırsızlığım şiddetlendi. Hizmetimizde bulunan kimselerin ahvali hakkında düşünmeye başladım, durumları hakkında en doğrusunu düşünerek sadece birini almayı uygun buldum, (çünkü) hiçbirini tanıımıyordum.⁷⁰

Şehirde ve beldenin herc u merc (kalabalık) ve sâir yerlerinde görünmek için Antalya olarak bilinen (bu) şehrin kapılarından birinden çık(a)

68 Şehzade Korkud *Vesîletü'l-ahbâb*'dan önce kaleme aldığı *Da'vetû'n-nefsi't-tâliha* adlı eserinde de daha önce gördüğü rüyalara dair bilgilere yer vermiş bunlar arasında özellikle Hz. Peygamber ile ilgili gördüğü rüyaları anlatmıştır. Bu rüyalarından birinden hareketle Şâfiî mezhebini seçmesi gerektiğini ve bu mezhebi tercih ettiğini belirtmiştir. *Da'vetû'n-nefsi't-tâliha*'da diğer iki rüyası hakkında da bilgiler veren Korkud rüyalarında Hz. Peygamber'den "emirlik makamını terk etmeye sevk edecek, fakirlik ve kendi halinde olmaya yönlendirecek şeyler" dinlediğini aktarmaktadır. Bkz. Şehzade Korkud, *Siyasetin Ahlakî Eleştirisi: Da'vetû'n-Nefsi't-Tâliha İle'l-A'mâlî's-Sâliha*, çev. Musa Sancak, 388-9.

Gelibolulu Mustafa Âli de Korkud'un hac hususunda 3 defa benzer rüyayı gördüğünü belirtmektedir (Gelibolulu, *Kitabü't-tarih-i Kühü'l-ahbar*, 913). Gelibolulu'nun kaynağı da muhtemelen Korkud'un *Da'vetû'n-nefsi't-tâliha* ve *Vesîletü'l-ahbâb* adlı eserleri olmalıdır. Ancak, Korkud'un eserlerindeki aynı bilgiye yer vermesi itibarıyla Gelibolulu'nun, Korkud'un eserlerini okuduğunu ya da onu okuyan bir kaynağı kullandığını söylemek mümkündür.

69 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 16a-17a.

70 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 17a-b.

ma(z)dım. Çünkü benim sebebimle ve(ya) benim için herhangi birinin eziyet görmesini (istemem). Allah korkusu ve babanın ülkesinin (devletinin) halkının nizamının salahiyeti için (bu yolu tercih ettim).⁷¹

Eğer bu üslûp üzere yolculuğa çıkarsak Allah korusun bundan dolayı biz haberini (bu yolculuğun gizliliğini) ifşa etmiş ve yolcuğu izhar etmiş olduk. Ve Allah'a yemin olsun ki (yoksa bu durum) râiyyeden birinin asla hayrına olmazdı. İşte bundan korktu(ğumuz) için devlet (erkanından) herhangi birini yol arkadaşlığı olarak yolculuğa çıkmadık. Meclisimizin büyüklerinden kimse de yoktu, saraydan beş (memalik) dışında yanımıza kimseyi (almadık) [...]. Sonra ben saraydaki tüm herkesi, oradaki mal ve mülkleri kendi hallerine bıraktım; şehirde hizmetimizde bulunan tüm herkesi ve bunların dışındakileri de divandaki konumu neyse (aynen bu şekilde) o halde bıraktım.⁷²

Çünkü biliyorum ki yüce baba(m) tüm bunları hilmi, adaleti ve ihسانی ile yönetmektedir. Onlardan her birinin durumlarını iyilikle gözetir ve ihtiyaç duyduğu tüm her şeyi gönderir. [...] Eğer baba(m) bundan dolayı bizden razı olacaksa bu noktada, önümüzde memleketimize dönüp vatanımıza yerleşmekten başka bir seçenek bulunmamaktadır. Baba(m)'ın üzerine Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe yemin ederim ki o (baba), evladın babasından izinsiz ve edebe mugayir bu davranışının günahını affeder ve onu bağışlar. Evladı için başarı ve hidayet dileğinde bulunur. Çünkü o bilir ki eğer babanın varlığı olmasa, evlat yerinden kıpırdamaz. [...]. Evladını yitirmiş nice insanlar/rical var ki, evladı için dağları ve uçurumları aşmış ve onlara dokunan sıkıntıdan ciğerler parçalanmıştır.⁷³

71 Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 17b-18a.

72 Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 18a-b. Ancak dönemin bazı kaynaklarında Şehzade Korkud'un pek açık olmayan bu ifadelerinin aksi yönde bilgilere yer verilmektedir. Bu kaynaklara göre Korkud başlarına Akbaş adlı reisi de tayin ettiği seksen yedi kölesi, yaklaşık elli adamı ve hazırlattığı beş gemiyle Mısır'a hareket etmiştir (Gelibolulu, *Kitâbu Târih-i Kühü'l-ahbâr*, 912; Emecen, "Şehzade Korkut", 205-207). Bu ifadelere bakıldığında yanında önemli devlet ricalı olmadığı aşıkardır. Bu kimseler daha çok, onun güvenliğini sağlayacağı özel bir birlik ve hizmetlerini göreceği hizmetkar kadrosu gibi durmaktadır. Ancak yine de onun ifadelerindeki gibi pek de az bir ekip olduğu söylenemez. Kahire'de Memlüklü Sultanı tarafından büyük törenle karşılanmıştır. Bu konuda Şehzade Korkud'un Mısır'daki durumu hakkında da bilgilere göre Korkud'un yanındaki yükünün taşınması için Memlüklü Sultanının gönderdiği binek ve yük hayvanlarının sayısı dikkat çekmektedir. Sultan Kansu Gavri Şehzadenin özel eşyalarının taşınması için dokuz at, dokuz katır, yirmi deve, üç hecin devesi, iki süslü deve göndermiştir. Yine bu bilgilere göre Korkud'un maiyetindekilerin sayısı da oldukça fazladır." Bkz. Gelibolulu Mustafa, *Kitâbu Târih-i Kühü'l-ahbâr*, I, 915; Mehmet Balaban, Şehzade Korkud Vakası, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, 2020, s. 57.

73 Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 16a-21a.

[Önceki Diğer Halife ve Hükümdarların Adeti Olarak Hac]

Buradan sonra Hz. Peygamberin Mekke'nin fethi akabinde binlerce sahabeyle ifa ettiği hacca, Hulefâ-i Râşidîn'in haccı yerine getirdiklerine ve Halife Hârûn Reşîd'in bu konudaki özel uygulamasına ve daha birçok hükümdarın hassasiyetine değinen Korkud⁷⁴, tüm bu sözler ve anlatının özetini şu soruyla bitirerek adeta babasına serzenişte bulunmuştur:

*Evlat veya memlûk niçin diğer hükümdar ve evlatlarının adeti dışında bir şey yapısın ki? Halbuki bilakis o, Allah ve resulünün emrettiği helal ve farz bir şeyi yapmaktadır. [...]*⁷⁵

[Mısır'da tanıştığı bazı kimselerin tavırları ve mektubun taşıyıcı Şeyh Abdüsselam]

Korkud Mısır'da bulunduğu sürede tanıştığı bazı kimselerden büyük hürmet, tazim ve sayısız ikramlar gördüğünü belirtmiştir. Ayrıca kendisine, burada durmasından dolayı babasının çok üzüntü çektiği de söylenmiştir.⁷⁶ Korkud burada bazı kötü niyetli kimseleri de gördüğünü belirterek onların bazı sözlerine türlü gerekçeler öne sürerek aldanmamıştır. Yine bu zevattan bazılarının ona, babasının yanından geldiğini, tüm imkanlarını kendisine seferber edebileceğini söylemiştir. Ayrıca Korkud bu kimselerin onun, Mekke'ye hac ziyareti esnasında kendisine yol arkadaşlığını dahi teklif ettiklerini ifade etmiştir.⁷⁷ Daha sonra Korkud, konuyu tekrar babasının rızasına bağlamış ve şunları dile getirmiştir:

74 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 21b-23a.

75 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 23a-b.

76 Mısır dönüşü Şehzade Korkud (muhtemelen sadrazama hitaben) kaleme aldığı bir mektubunda bu durumu daha detaylı anlatmıştır. "[...] ittifâk ol esnâda merhûm Mevlânâ Araboğlu Bey Çelebi bendeniz ve du'âcımız dahi Hac'dan geldi hazret-i hüdâvendigâr halledet hilâfetühu senin bunda durduğundan ziyâde mütezzîdir sana bunda bir mazarrat değerler deyü ve mübâ'adenden dahi fevka'l-had müteşekkîdir ve yine memleketlerine gelersen seni ziyâde ri'âyet edip hâtırın teselli ederler ve mütezzî olduğun nesnelere bi'l-külliye ref ederler diyip sultânımdan ziyâde iştiyâk-ı peymân edip hâtır-ı fâtıra helecân eden ben bendesine sultânımın buğşu ve kerâmeti olmak ve ri'âyet etmemek ihtimâlin ref edip kalbime itmi'nân ve i'timâd verdi öyle olsa ben bende dahi bi-kerâr olup sultân-dan icâzet taleb etdim yine bu tarafa gitmeye bazı kimesneler şuraya geldin bâri hac etsen ondan gitmesen dediler bu kez fikr etdim gördüm çok zaman ol şehirde dahi oturmak lâzım gelir ve hacca varıp gelmede dahi kendü temellükümüzden hâric mevâzi'de hayli vakit tereddüd lâzım gelir [...]" Bkz. BOA. TSMA. e, 759/110.

77 Şehzade Korkud yukarıda zikrettiğimiz mektubunda bu duruma ve onları dinlememe nedenine de değinmiştir. Şöyle ki: "[...] bu tarafa gitmeye bazı kimesneler şuraya geldin bâri hac etsen ondan gitmesen dediler; bu kez fikr etdim gördüm çok zaman ol şehirde dahi oturmak lâzım gelir ve hacca

Ey babacığım! Evladına olan düşüncelerini güzel tut! Hac hususundaki mutlak iznini ona gönder. İşte bu kitabımızı/mektubumuzu taşıyan dost(umuz) aracılığıyla bana onay verdiğin anlaşılabilir gizli işaretler ile gönder. Çünkü bu kişi, bizim tarafımızdan ve yazıştıklarımızdan biridir. Yani o, kemal ehli, Camiü'l-Ezher'in ulema sınıfının büyüklerinden, bütün ilimlerin hafızı, Mısır hükümdarı Sultan Melik Kansu el-Eşref'in katındaki önemli fukahadan biri eş-Şeyh Abdüsselam'dır. Sen bu şeyhe tavsiyede bulunabilirsin (mesajını iletebilirsin). Çünkü ona yapacağın ikram ve iyiliklerin tümünü Sultan da bilmektedir ve o, bu konuda güvenilir biridir. [...] Dostun olan Mısır sultanı dedi ki: "(Mektup) gönder ve babadan izin iste. Çünkü o, hepimizin babasıdır.⁷⁸ Ve onların üzerimizde karşılığını ebediyen ödeyemeyeceğimiz iyilik ve eğitim (gibi) hakları vardır. Ki (bu şekilde) haccın mebrûr olsun ve meşru/şer'î şartları içermiş olsun. Böylelikle salâhın ve rabbinin rızası tam olsun."⁷⁹

Ben de baba(m)a karşı nankörlük ettiğimiz iddiasında bulunanların ve fitnecilerin şüphe/fitnelerini kesmek amacıyla bu şeyhi; ilim ehlinden de olması nedeniyle gönderme ihtiyacı hissettim. Ki o, senden meşru izni(ni) alıp, sonra bunu Mısır sultanına bildirecektir. (Ayağının) toprağını öper(im). Tahiyat ve selam sonsuzluk gününe değin Dâru's-selâm'da senin üzerine olsun. En doğrusunu Allah bilir. Son.⁸⁰

varıp gelmede dahi kendü temellükümüzden hâric mevâzi'de hayli vakit tereddüd lâzım gelir kim bilir ahvâl-i âlem ol memleketde vesâir memâlikde neye vara mühlid İsmail dahi hacca gelir demek nâs dilinde mezkûr ve kendi gelmezse askerle Ka'be'den örtü gönderir demek hod meşhûr ve husûsâ ki ekser evkâtda merâcim-i emrâzdan hâli değil ve ağleb eyyâmında onda varıladan a'râzdan ârî değil bes ol sebeple istitâ'at yok öyle olsa ol memleketde binler vech dahi durmaya mecâl kalmayıp berü gitmeye teveccüh ve ikdâm olundu" Bkz. BOA. TSMA. e, 759/110.

78 Memlüklü Sultanı Kansu'nun "o, hepimizin babasıdır" ifadesinin hakikat cihetiyle söylenmiş olması mümkün olmayıp, muhtemelen sultan empati amacıyla bu cümleleri kullanmıştır.

79 Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 25b-26a.

Bahis mevzu mektubunda bu konuya da değinen Korkud şunları dile getirmiştir:

"[...] sultân-ı Mısır dahi bu vechile gitmekden kendülerin ri'âyetinden adem-i rızâ ve şükr münfehim ola deyü hayâlarından ben bende-i sultânıma kendüler irsâl etmek sûretin izhâr ve irâe etdiler alâ külli hâl elhamdülillâhi te'âlâ ki sultânımın zill-i himâyetine duhûl olundu ve bu i'tizârî tehîri ma'zûr buyurula [...] Bkz. BOA. TSMA. e, 759/110. Nitekim Sultan Kansu, II. Bayezid ile görüşmeler yapmış ve ona hitaben hemen bir mektup kaleme alarak mektubunda, Mısır'a ulaşan Şehzade Korkud'un burada ikametinden şeref duyduğunu belirtmiş ancak; babasının hizmetinde bulunması gerektiğini ona tavsiye ederek, (Mısır'dan geri dönmesi durumunda) kendisine (Şehzade Korkud'a) Antalya Kalesi'nin verilmesini bildirmiştir. BOA. TSMA. e, 745/50.

80 Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 27a-b.

[Evladın bahis mevzu izinsiz tavrına karşı babayı sabra teşvik etme, onun kalbini yumuşatma, ondan af dileme (2. Bab)]

Telif bir hadis kitabının bölümünü andırmanın aksine özel bir mektubun parçası hüviyetindeki birinci bölümden sonra Şehzade Korkud, aralarında meydana gelen bu olay dolayısıyla babasına sabrı telkin ettiği ikinci bölüme başlamış ve bu kısma “*âdil imam olan babanın kalbini sabretmeye teşvik ve teselli etmek, sabreden ve sevabını Allah’tan bekleyen ihlaslı kimselere verilecek sevaplar*” başlığını vermiştir.⁸¹ Ana temasını sabır üzerine kurduğu bu bölümde Korkud adeta, “*ben küçüğüm sen büyüsun, yanlışlarıma sabredip hoş gör babacığım*” demek istemiştir. Sabır telkini bir başka cihetten düşünüldüğünde Korkud, babasının kendisi hakkında hüküm ve düşüncelerinde aceleci davranmamasını arzulamaktadır. Ayrıca o, sabrı tavsiyenin bir zümreye mahsus olmadığını düşünmektedir. Ona göre sabrın emredilmesi/tavsiye edilmesi tüm mahlukatı kapsamaktadır. Korkud tam da bu düşünce-sine destek olan bazı ayet ve hadislerle yer vererek; sabrın tavsiye edilmesi, fazileti, gerekliliği ve keyfiyetini anlatmaya çalışmış ve bu konuda 5 ayet ve 14 hadis zikretmiştir. Korkud, tüm bunları anlatmasının asıl amacını ise bu bölümün sonunda şöyle özetlemiştir:

Bu hadislerin bağlamındaki amaç, -Allah onu aziz kılsın- babanın (II. Bâyezid) kalbini sabırlı olmaya teşvik etmek ve bu âyetler ve hadislerle onu teselli etmektir. Yine (bunları zikretmenin) maksadı ise babanın, evladının (Korkud) yapmış olduğu hatayı affetmesi, aralarında yaşananları hoş görmesini/görmezden gelmesini sağlamaktır.⁸²

Şehzade Korkud’un bu bölümde ayet ve hadislerin özellikle anlamlı bir bütün oluşacak şekilde sabırla ilgili kısımlarına değinmiştir. İlk olarak ise sabrı tavsiye eden ayetlere yer vermiş ve bunları şöyle sıralamıştır:

<<Ey iman edenler! Sabredin ve sabır üzerinde yarışın, irtibatınızı koparmayın, kararlı ve sebatlı davranın (Âli İmrân, 200), Sabredenlere mükâfatları elbette hesapsız olarak verilir (Zümer, 10); Kim sabreder ve affederse şüphesiz bu, yapılmaya değer işlerdendir (Şûra, 43); Sabrederek ve namaz kılarak Allah’tan yardım isteyin! (Bakara, 153); Andolsun, içinizden, cihad

81 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 27b.

82 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 37b-38a.

edenleri ve sabredenleri belirleyinceye ve durumlarınızı ortaya koyuncaya kadar sizi deneyeceğiz (Muhammed, 31)>>.⁸³

Zihninde kurguladığı planını ilahî kaynakla destekleyen Korkud'un, ayetlerin sıralanışı dikkate alındığında bu husustaki düşüncesini tahmin etmek mümkündür. O, önce sabrı tavsiye etmiş (Âli İmrân, 200), sabredenlerden olunduğunda elde edilecek mükafata değinmiş (Zümer, 10), yine sabır ve affetmekten övgüyle bahsederek (Şûra, 43), sabırla Allah'tan yardım dilenmesi gerektiğine vurgu yapmıştır (Bakara, 153). Akabinde ise o, sabredenlerin samimiyetinin test edilerek asıl maksatlarının ortaya çıkarılacağı birtakım imtihanlara tabi olacağını belirtmiştir. Burada Korkud adeta: '*Sabredelim ey babacığım! Sabredersek mükafata erişeceğiz. Çünkü sabır ve af, yapılmaya en değerli işlerdendir. Yine (bu durumum) hakkında sabırla Allah'tan yardım dileyelim. Çünkü Allah sabırlılardan olup olmadığımızı ve asıl maksadımızı ortaya çıkarmak için bizi imtihan edecektir*⁸⁴ şeklinde babasına bu ayetlerle hitap etmiştir.

[Mısır'a geçişinin dini gerekçesi (Hac) ve bu gerekçenin ayet ve hadislerden hareketle zorunluluk ve fazileti üzerinden babayı ikna etme (3. Bab⁸⁵)]

Bu bölümü esasında "*Hacca teşvik etmeye, haccın faziletine ve Allah katında hacılara verilecek sevaplara dair*" olarak isimlendiren Korkud, önce hacın ibadetler arasındaki yerine ve sağladığı sosyal faydalara değinmiştir. Akabinde ise hemen meseleyi baba-oğul cihetiyle ele almış ve özellikle bu ibadeti yapan kimse için herhangi bir kişi değil de özellikle "veled" kavramını seçmiştir. Ve meseleyi kendi hac isteği ve arzusuna bağlamıştır. Bölüm içinde de konuyu baba-evlat üzerinden anlatmıştır. Onun, evladın hacda (Kabe) ve Arafat'ta babasına dua etmesi, evladın haccı nedeniyle babasının alacağı ecir ve benzeri verdiği örnekler bunlardan bazılarıdır.

Korkud önceki bölümlerde olduğu gibi burada hac ibadeti hususundaki davranışının gerekçesine değinmiş, bu ibadetin gerekliliği ve kendisine sağlayacağı faydası üzerinden anlatıya kendisini dahil etmiştir. Ancak burada,

83 Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 28a-b.

84 Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 28a-b.

85 Bu bölüm yazar tarafından sehven "İkinci Bab" olarak zikredilmiştir. Bkz. Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 38a.

daha çok kendisi ve babasına dair anlatısında üçüncü tekil şahsı tercih etmiştir. Şöyle ki:

Biz deriz ki: Bil ki Hac, ibadetlerin en faziletlisi ve İslam'ın (yerine getirilmesi gereken) farzlarının tamamlayıcısıdır ve (o), imkanı olduğu halde onu terk eden ve umursamayanın dinini noksan ve aşağı kılar. Haccın vücûbu (farz) ve onun fazileti hususunda ümmetin icmâi vardır. İşte bundan dolayı çocuk -şariat diliyle konuşulan- Allah'ın emrine uydu. (Çünkü bunu) İslam'ını ve imanını kemale erdirmek, bu ibadeti yerine getirmek suretiyle akranlarına karşı iftihar etmek, Allah'ın ziyafet ve emniyet mahallinde bulunmak, (yine) Kerim, Rahîm ve Vedûd olan Allah'ın affına nâil olmak için (yaptı). Ve pek çok yerde zikredilen ayet ve hadislerin manasını anlamak için en büyük gayretle bunu hedeflemeye koyuldu. Yüce babanın da var olduğu bu mutlu günlerde onu (yani haccı) yerine getirmenin, en uygun günler olduğunu düşündü. İşte o vakit, buna azmetti ve işini Allah'a havale ederek ona tevekkül etti.⁸⁶

Her seferinde konuyu baba-oğul ilişkisi üzerinden anlatan Korkud bu bölümde de haccın vücûbuna ve bunun rivayetler üzerinden delillerine, 'hacca güç yetirme'nin hükümlerine yer verdikten sonra babası yerine hac yapan bir evladın haccını anlatan bir hadise değinerek kendi davranışının meşruiyetini Hz. Peygamber devrinden örneklerle desteklemeye çalışmıştır. Bunun yanında o, duası makbul üç zümreyi (mazlum, yolcu ve baba) zikreden meşhur hadis üzerinden Arafat'ta ve kadir gecesinde babasına özel duada bulunacağını dile getirerek bu yolculuğunda babasını da unutmayacağını ifade etmeye çalışmıştır. Akabinde ise babasından destek bekleyen şu ifadeleri dile getirmiştir:

Ayrıca aziz olan baba(m) da evladına katılmalı ve o mübarek, kabul olunmuş duasıyla ona destek olmalıdır. Çünkü o, dua(sı)nın kabul olduğu sayılı kimselerden biridir.⁸⁷

86 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 38a-39b.

87 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 54a-b.

[Hz. Peygamber'i ziyaret etmenin sağlayacağı faydalar üzerinden babayı ikna etme (4. Bab)]

*Bil ki, Allah bizi ve özellikle seni kendisine itaatine muvaffak kılsın. Hz. Peygamber'i ziyaret etme, onun kabrini görme ve onun mescidine girme hususunda, kadın erkek tüm Müslümanın uyması gereken şartlar ve edep kuralları vardır.*⁸⁸

Yukarıdaki ifadeleriyle konuya giriş yapan Korkud, daha sonra konu hakkındaki hadislerle değinmiştir. Esasında bu bölüm de 'onun asıl amacına yardımcı olmak için kaleme alınmıştır' denilebilir. Kendisini ziyarete çağıran Hz. Peygamber'i (kabri) ve mescidini ziyaret etmenin gerekliliği ve faziletine değinerek eserinin girişinde zikrettiği rüyasının gerçekleştirilmesine meşru zemin oluşturmaya çalışmıştır. Bölümün en uzun kısmını teşkil eden Hz. Peygamber'in mucizeleri kısmını da yine bu amaca hizmet babında işlemiş ve tüm bunların zikredilmesinin sebebini şöyle açıklamıştır:

*(Tüm bu mucizelerin sahibi) Hz. Peygamber'i ziyaret sebebiyle sıkıntılar tatlı bir hal almakta, onu seven mümin kişi vilayeti (idareyi) unutmakta ve aileleri, babaları ve sair akrabaları terk etmektedir.*⁸⁹

Bunun dışında bu bölümde 'cihad'ın fazileti,⁹⁰ Beytülmakdis'in fazileti ve bu konudaki bazı rivayetler⁹¹ vb. bölüm başlığında yer vermediği bazı konulara da değinilmiştir.

[Babanın evladını yanlış anlamaması ve amacının da itaatsizlik olarak görülmemesi gerektiğini anlatmaya çalışma (5. Bab)]

Yine bir gerekçe ve arzuhal mahiyetinde kaleme alınan ve altıncı bölüme bir hazırlık mahiyetindeki bu bölümde Korkud, anne-babaya itaatin, onların emirlerine uymanın ve onlara iyilik yapmanın gerekliliği ve bunların sevabı hakkındaki hususlara ağırlık vermiştir. Adeta, anne-babaya itaati ve onlara itaatsizliğin ne demek olduğunu gayet iyi bildiğini göstermek maksadıyla

88 Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 54b-55a.

89 Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 74b-75a.

90 Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 75b-77b.

91 Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 77b-85a.

kaleme alınmış gibi görünen bu bölümün sonunda da yine asıl maksadını göstererek, babasına itaatsizlik yapmak istemediğini, izinsiz hareketinin ise itaatsizlik gibi görünmemesini ve bilakis ulvi amaçları taşıdığını ve bundan dolayı babasının kendisini mazur görmesi gerektiğini anlatmıştır. Bunun yanında babasının iznini almak istediğini bu bölümde de tekrarlayan Korkud, babasının cevabını kendisine ulaştırmasını istediği ve yukarıda belirttiği Şeyh Abdüsselam dışında elçi ekibine ilmî müzakere ve mütalaa yaptığı dostlarından birini de daha dahil etmiş ancak ismini açıklamamıştır. Bölüme şu cümleleriyle başlamıştır:

Biz deriz ki: Bil ki, Allah bizi ve özellikle seni kendisine itaatine muvaffak kılsın! Anne-babaya itaat, Allah'a ve resulüne imanın en büyük (şube)lerinden biridir. Onlara karşı çıkmak ve emirlerine muhalif olmak ise (büyük) günahlardan biridir, bunlardan Allah sığınırız.⁹²

Bu sözlerinin ardından Korkud, ilk olarak anne-babaya itaat ile ilgili ayetler ve hadislerle değinmiştir. Ayetlerin tamamına yer vermemiş ve anlatacağı konuya vurgu yapan bölümünü zikretmiştir. Şöyle ki⁹³:

<<Allah'a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşına, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin (Nisa, 36).⁹⁴ (Allah) [...] anaya-babaya iyi davranmanızı (emreder [...])>> (İsra, 23).⁹⁵

Korkud, burada kullandığı 14 hadisi de bu iki ayetin tefsiri çerçevesinde ele almış ve anne-babaya itaati bu iki ayet üzerinden kurgulamıştır. Daha sonra (ana-babaya) karşı çıkmak ve bunun haram oluşu hakkında ayetlere değinmeden hadis rivayetlerine yer vermiştir. Esasında dini ilimleri (hadis-fıkıh-tefsir) andıran içeriğe sahip bu bölüm de Korkud'un müstakil ben-anlatısına hizmet etmekte bunları benlik motivasyonu için kaleme almakta-

92 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 85b.

93 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 85b-86a.

94 Ayetin tamamı ise şöyledir: 'Allah'a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşına, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez.' (Nisa, 36).

95 Ayetin tamamı ise şöyledir: 'Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara "öf!" bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle.' (İsra, 23).

dır. Üçüncü şahıs diliyle de olsa kaleme aldığı şu sözleri bunu açıkça göstermektedir. Şöyle ki:

*Zikredilen bu ayetlerin ve hadislerin mefhumundan anaya-babaya itaati emretmek, onların emirlerine uymak, onlara itaatsizliğe mâni olmak ve onlara muhalefet (durumunda) Allah'ın vereceği cezayı (bilmek) (ortaya çıkmaktadır). (Zaten) evlat, onu işlemenin cezasından korktuğundan dolayı bir an olsun babaya itaatin dışına çıkamaz. Ancak baba, hac gerekçesiyle evladının yaptığından dolayı onu mazur görmelidir. Çünkü evlat bunu dünyevi bir amaç için değil; bilakis uhrevi bir amaç, (yani) Allah'ın rızası, onun farzlarını yerine getirmek ve emrine imtisal etmek için yapmıştır. Baba ise bundan dolayı evladına olan düşüncelerini de değiştirmemelidir [...]*⁹⁶

Buradan sonra hitap dilini değiştiren Korkud bu bölüm sonunda asıl maksadını tekrar dile getirmiş ve kurguladığı tüm bu bölümün arkasındaki asıl amacını açıkça ifade ederek bölümü bitirmiştir. Şöyle ki:

*Senden isteğim (maksadım) ey babacığım! Rızan ve affin ile hac ve umreye dair izn-i şerifinin gönderilmesidir ki, (hac ve umrem) Allah katında makbul ve mebrur olsun. Bu (izninin) ve düşüncelerinin ulaştırılması tarafımızdan (gönderilen) bu kitabımızın taşıyıcısı, ilim ve fazilet sahibi (dostumuz) eş-Şeyh Abdüsselâm ile ilmî müzakere ve mütalaadaki dostlarımızdan birinin dostluğu (yardımı sebebiyle) olacaktır. Ki bu onların güvenilirliği (sebebiyledir). Ve böylelikle bizi şerefleştirmiş ve bize ihsanda bulunmuş (olursun). Sana dua eder ve ayaklarından öperim, Selâmetle/ve's-Selâm.*⁹⁷

[Babanın hakları olduğu gibi evladın da hakları vardır (6. Bab)]

Buradan sonra altıncı bölüme geçen Korkud, babasına sanki bir mesaj vericesine evladın babası üzerindeki haklarına değinmiştir. Bölümü 'evladın babası üzerindeki hakları, babanın evladına karşı (ihsanda bulunmak, terbiye etmek, korumak, mükafatlandırmak (دب/حبا), iyilik göstermek vb.) vazifeleri ve bunların sevabı hakkında' şeklinde başlıklandırılan Korkud, bölümE zihninde kurguladığı bir soruya cevap niteliğinde bir giriş yapmıştır, şöyle ki:

96 Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 102a-103a.

97 Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 103a-104a.

Nasil babanın evlat üzerinde hakları varsa; ve sâir kullar arasında -hükümlerinde adil ve cömertliğinde kuşatıcı olacak şekilde- iyiliği eşit kılmak için Allah da, evlat adına baba üzerinde (bir takım) haklar tayin etmiştir. ⁹⁸

Bu sözlerinden sonra Korkud evladın baba üzerindeki haklarını zorunlu (el-mûcibât) kabilinden ele almıştır. İlk olarak babanın evladına şefkat ve merhametle davranması ve temyiz yaşına gelinceye değin onu tamamıyla koruması gerektiği ve benzeri hususları sıralamıştır. Korkud, babanın evladına öğrettiği dini vecibeler, Kur'an kıraati ile ibadet ve itaatler sebebiyle alacağı sevap hususundaki ilgili ayet ve hadisleri zikretmiş ve sözü kendi babasıyla ilişkisine getirip *"bunlar gibi şeyler babam için de geçerlidir"* diyerek çocuk yaşlarında, babasının kendisine baktığına, ondan aldığı dini ve ahlaki eğitim ile onun birçok iyiliğine değinmiştir.

Şöyle ki:

[...] Kur'an okuyan her kimseye ve onun anne-babasına verilecek fazilet, sevaplar ve ecirler bu şekilde ortaya konduğu üzere, benim babam için de (durum) aynen böyle olup o, Allah katında rızıklandırılacak ve kendisine mükâfatlar verilecektir. Çünkü o, çocukluğ(umuzdan) beri bize Kur'an'ı ve şer'î ilimleri tahsil ettirmiş ve bizi en güzel şekilde terbiye ederek, bu esnada da himmetimizi dünyanın gereksiz lehviyâtından yüz çevirtmeye çalışmıştır. Şu anda bizim içinde bulunduğumuz durum, (babamızın) o terbiye(si) ile -çocukluğumuzda- itaat ve hayırlar işlemek, bunu alışkanlık haline getirmek için yapılan çabaların(ın) bereketidir. Allah ona, katında çokça sevap ihسان eylesin; onu veli kulları zümresine dahil etsin; bizleri ve onu en güzel şekilde bir araya getirsin, Âmin. Son. ⁹⁹

Kanaatimizce Korkud bu anlatısında, her ne kadar açıkça belirtmese de aslında hac ve umre ziyareti gibi Allah'ın emrine itaat ve ibadet sebebiyle babasının da alacağı ecre gönderme yapmaktadır. Bu hakları ve babanın bu hususta elde edeceği sevabı sıraladıktan sonra Korkud, bölümün ortalarında adeta mesaj verir gibi, babanın evladına (beddua) etmemesi gerektiğini de vurgulamıştır. Hatta Korkud, *'çünkü (babanın) kendisine sema kapıları açık olup o, evladına bedduasının kabul olacağından korkmalı; (aksi halde) kendi eliyle evladını âsî (şakî) kılabileceğini bilmeli'* şeklinde ifadelerde bu-

98 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 103a-104a.

99 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 116a-117a.

lunmuş; böylelikle babanın, evladın isyanının sebeplerinden biri olmamasını dilemiştir.¹⁰⁰

[Babanın başkalarının olumsuz sözlerine kanmaması, evladı hakkındaki olumlu kanaatini değiştirmemesi ve ahde vefa göstermesi gerektiği; babadan cevabını bekleyiş ve yazışmaların/mesajların gizliliği (7. Bab)]

Eserinde bu bölümü “ahde vefa gösterme ve güvenilir olmanın imandan olduğu hususunda” şeklinde başlıklandırılan Korkud konuya, imanın müminin kalbine yerleştiğinde sağlayacağı faydayla başlayarak giriş yapar ve çocukken eğitim aldığı dönemlerde babasının kendisine bir söz verdiğini hatırlar. Şöyle ki:

Biz deriz ki: Bil ki Allah’a ve resulüne iman, müminin kalbine yerleştiğinde (kalbi) nurlanır ve o, Allah’ın emirlerine uyma ve yasaklarından sakınma sebebiyle hidayete erer. Kullardan, kimde bu hususta bir şey bulunursa işte o mümindir. Aksi durumda ise o (mümin) değildir.¹⁰¹

Aziz, fazilet ve takva sahibi ve adil baba(m) ben küçükken ve sarayda onun yanında eğitim (terbiye ve edep) görürken bana söz verdi. (Buna göre babam) hakkımdaki düşüncelerini (hatırını), kederden uzak mutlu ve uzun ömrün akabinde gelen ölüme kadar ebeden ve asla değiştirmeyecekti. Keşke şu an ve özellikle de, hac ve umre (ziyaret) için yaptığım bu davranışın benden sadır olduğu bu dönemlerde onun düşüncelerinin nasıl olduğunu hissedebilseydim/bilebilseydim.¹⁰²

Sonra (konuya tekrar) dönecek olursak, onun nezdinde etkili olan kimse-ler ‘Niçin sadece benim ona isyan ettiğimden ve muhalif davrandığımdan başka bir şey ona söylemiyorlar da, sadece bunu dile getiriyorlar?’ Halbuki, Allah korusun haşa ve kellâ, evlattan hayatı ve uzun ömrü boyunca bu hususta herhangi bir şey ortaya çıkmadı/çıkamaz. Ve evlat babasının mevkii ile ona hürmetin ve tüm bu durumlarda ona itaatin hak olduğu hususunda bilgisiz de değildir.¹⁰³

Eğer benim hakkımdaki düşüncelerinin sadece bir an bile değiştiği bana ulaşıya ey babacığım! Çok mahvolur ve şiddetli bir helake düşerim, ayaklarımı tümüyle Rum (Anadolu-Osmanlı) topraklarına basmaya kendimi kabul et-

100 Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 106b-107a.

101 Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 117b-118a.

102 Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 118a-b.

103 Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 118a-b.

tiremem. Eğer daha önce bana ahdettiğin ve senin sevginin katındaki o mevkiimi [şu an bir] bilebilsem (onun bilgisi bana bir erişse) Ey babacığım! İşte o zaman Allah'a yemin olsun ki, sevinç ve mutluluğum (ferah) tam bir şevkle tekrar canlanır [...].¹⁰⁴

Eğer durum bu sevindirici hal üzereyse, bize cevabı(nı) ve müjdeli haberi(ni), işte bu kitabımızı/mektubumuz taşıyan ve el-Câmiu'l-Ezher ulemasından biri olan alim, zâhid, müderris, imam ve sâlih eş-Şeyh Abdüsselam eliyle gönder. Çünkü evlat, diğer kimselerin haber verdikleri şeylerde babasının maksadını tecrübe etti ve bize gönderilenlerin (mektupların) tümünde babasının maksadını onların değiştirdiklerini tespit etti ve babanın evladı (onların) bu hareketinden dolayı hayrete düştü [...].¹⁰⁵

En iyisi ey babacığım! Sen, evladından istediğin herhangi bir hususu bana göndereceğin zaman onu kendi hatt-ı şerifinle yaz, sonra onu bildiğin bir işaretle mühürle. O (mektup) bana ulaştığında da ben de Allah'ın mahlukatından herhangi birinin bilgisi dışında bir alamet ve mühürle, sana mektup göndereceğim. Çünkü senin gönderdiklerinin birçoğu, senin diline (ifade tarzına, üslubuna) uygun olarak (bana) gelmedi ve (mektuplar) senin isteklerinin de tam tersini bildiriyordu. (İşte yukarıda söylediğim) bu açıklama ve işaretler, (mektuplarda) kastedileni (tam olarak) delalet edecek yeterliliktedir. Allah yardımı ve keremiyle doğruya muvaffak kılsın. Son.¹⁰⁶

104 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 118b-119b.

105 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 119b-120a vr. Taşköprizade eş-Şekâiki'n-Nu'maniye'de bu kimselerden biri olabileceğini düşündüğümüz Alaeddin Ali el-Amâsi hakkında bu konuda bir bilgiye yer vermiştir. Şöyle ki: "[...] Sultan Bayezid Han İstanbul'a döndükten sonra Anadolu vilâyeti kazaskerliği görevini ona verdi. 907/1501 senesinde, bu görevden alarak günlük yüz dirhem maaş bağladı. Daha sonra aralarını düzeltmek üzere oğlu Korkud'a elçi olarak gönderdi. İstanbul'a döndüğünde ise iki gözü birden kör olmuştu. Rivayete göre, özellikle vurgulamasına rağmen söylediklerini tam olarak babasına aktarmadığı düşüncesiyle Sultan Korkud onun kör olması için dua etmişti." Bkz. Taşköprizade, eş-Şekâik, s. 496. Gelibolulu Mustafa Ali de Alaeddin el-Amâsi'nin Mısır'a gönderilişine ve bu esnada Şehzade Korkud'un görüşlerine de yer vermiştir. Şöyle ki: "[...] Her çend ki, vâlid-i büzürg-vârı tarafından pend ü nasihat ile mekâtib gelirdi. Cidden güş-i iltifata koymadı. Hattâ mevâlî-i 'izâmdan İmâm 'Ali demekle meşhûr olan Mevlânâ 'Alâüddin nesâyih ü mevâ'izle islâh ümidine gönderildi, sözünü dinlemedi. "Bana saltanat ü eyâlet gerekmez" kelâmından gayrı söz söylemedi." s. 912.

Bunun yanında Şehzade Korkud'un bazı devlet adamları ile de aralarının iyi olmadığı kaynaklarda yer almaktadır. Nitekim bunlar arasında bulunan veziriazam Ali Paşa ile bir toprak meselesi sebebiyle araları açılmış ve Şehzade Ahmed'in de baskısı üzerine talep ettiği Manisa yerine, daha sonra Mısır'a seyahatinin çıkış güzergahı olacak olan Antalya'ya zorunlu olarak görevlendirilmiştir.

Antalya'ya gelişinde itibaren buranın havasını beğenmeyen Korkud, yine aynı paşaya ve babası Sultan Bayezid'e baş kısımları farklı ancak ifadeleri tamamen aynı iki mektup kaleme alarak kendisinin buradan başka bir yere Tire, Ayasluğ, İzmir taraflarına gönderilmesini istemiştir. Bkz. BOA. TS-MA. e, 537/4; BOA. TSMA. e, 759/107.

106 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 120a-121b.

Bu satırlardan sonra Korkud:

Ahidlere ve yeminlere vefaya (gelince), kullar onunla emrolunup, onu terkten yasaklandığında, biz de bu bölümde ona delalet eden ayet ve hadisleri zikrede(bili)riz.

diyerek sonrasında bu husustaki ayet ve hadisleri ele almıştır. İki ayet ve Hz. Peygamber'e olan ahdin yerine getirilmesi hakkındaki birkaç rivayeti örnek vermiştir. Burada özellikle babasıyla olan ilişkisi üzerinden metni kurgulayan Korkud, sır tutmayı da ahde vefaya bir örnek olarak ele almış ve bununla ilgili, Hz. Ebubekir'in, Hz. Fatıma'nın ve Enes b. Mâlik'in Hz. Peygamber ile aralarında olan sırlarına atıf yaparak, bu kimselerin sırlarını muhafaza ederek ahidlerine vefa gösterdiklerini belirtmiştir. İlk etapta klasik bir nasihat anlatısı gibi görünen bu bölüm, Korkud'un benlik motivasyonunu güçlü bir şekilde kurguladığı bölümlerden biridir. Burada o, ayet ve hadisleri kendi anlatısına temel zemin ve destek teşkil edecek bir anlatıya dönüştürmüş ve bu rivayetler üzerinden babasına hitap etmiştir. Nitekim Korkud, eserin sonunda bunu açıkça izhar ederek şunları dile getirmiştir:

Ey Babacığım! Bu işaretleri anla. Ve (benden) istediklerinin tümünü, bana gizli/sır olarak gönder. Benden sana gelen cevap da (böyle olacaktır). İşte bu şekilde mevcut durum düzelir ve sözler (dedikodular) iptal/geçersiz olur.¹⁰⁷

[Babanın iyiliklerinin övülmesi ve iyiliğe teşvik edilmesi üzerine (Hâtıme ve Tetimme)]

Esasında bölümde “hayra ve iyiliğe teşvik etme ve o ikisini arttırmaya çalışma”, babanın iyiliklerinin övülmesi ve iyiliğe teşvik edilmesi üzerinden evlada karşı iyilikle davranarak isteğinin yetirilmesinin amaçlanması vb. hususlar ön plana çıkmaktadır. Korkud bu bölümün başında öncelikle konu hakkındaki hadisleri zikreder. Daha sonra hadislerin akabinde bu bölümde babasına hitaben şöyle seslenir:

107 Korkud, *Vesiletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 128b.

*Ey babacığım! Bu çocuk ve bütün insanlar senin özen gösterip, tesisi ve devamı için bunun gibi kalıcı güzellikler/nimet yaptığını kesin olarak bilmektedir.*¹⁰⁸

Korkud'un eserini hayra ve iyiliğe teşvik ve bunları arttırma konusuyla bitirmesi çok manidardır. Kanaatimizce o, tüm kitap boyunca anlatmaya çalıştığı meramının gerçekleşmesi babında babasını övmekte ve onu kendisine karşı iyilikte bulunması hususunda teşvik etmeye çalışmaktadır.

e. Mısır Dönüşü Ben-Anlatıları:

Arşiv belgelerinde yer alan mektuplarına¹⁰⁹ göre Mısır'dan dönüşü hakkında da bilgilere ve ben-anlatılarına yer vermiştir. Bir mektubunda Korkud, aralarında Mısır sultanının dahi bulunduğu özel bir heyet refakatinde yirmi gemiyle Antalya'ya geldiğini ve bu heyetin Antalya'da bir hafta kaldığını anlatmıştır. Bu süre zarfında Mısır heyeti ve sultanını gayet güzel bir şekilde ağırlamış ve Sultan'a hil'at giydirmiş ve ziyafetler hazırlatmıştır. Şehzade Korkud'un mektubundaki bu hususa dair ifadeleri ise şöyledir:

*[...] bu cânibe revâne olundu Hak celle ve alâ izze ismuhunun lütfu ve inâyeti ile ve hazret-i hüdâvendigâr halledallâhü mülkehunun makbûl ve müstecâb du'âları berekâtında ve yümn-i himmetler ile kâfirler amâresine mülâkât olunmadın gelip mekânımıza vusûl bulduk elhamdülillâh alâ ni'amehü'l-kâmilî zâlike fazlullâhi yû'tîhi men yeşâ vallâhü zü'l-fazli'l-azîm ve sultân hazretleri azze nasruhunun mecmû' gemileri ki yirmi aded olurdu muhibbiniz ile Antalya'ya bile geldiler idi. Bir hafta mikdârı durdular muhibbinizin kudreti yetişdikçe hil'at in'âm ve ziyâfet eyleyip gönderdik [...]*¹¹⁰

Mısır dönüşü kaleme aldığı bir başka mektubuna göre ise Korkud, Mısır'da iken bu mektup hüviyetindeki bu kitabından (*Vesîletü'l-ahbâb*) başka bir mektup kaleme almamış görünmektedir. Babasına Mısır dönüşü yazdığı mektubunda bunun nedenlerini de sıralayarak şunları dile getirmiştir:

108 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 134a.

109 Bu mektuplardaki metinlerin içeriklerine dair paylaşımından dolayı Kemal Gurulkan'a teşekkür ederim.

110 BOA. TSM. e, 759_109

[...] zirâ evvel bu defa Mısır'dan mektûb-ı ubûdiyet irsâl olunmadığına sebep bu idi ki bu vechile arzuhâl etsem gerçi vâkı'a muvâfık olurdu lâkîn sultânın mektubuna muhâlif olduktan sonra onlar ona vâkıf olup bendeye hacâlet lâzım gelirdi ve onlara muvâfakat olursa arzuhâl-i bende-i za'îf vâkı'a mutâbik olmazdı ve kezâlik gelelden berü bendeye envâ'ile hayli za'af âriz oldu mesâlihe iştiğâle mecâl komadı [...]¹¹¹

Mektuplarında Mısır'ın ahvali hakkında da bilgiler veren Korkud, önceleri Rum (Osmanlı) topraklarının dışına çıkma düşüncesinde olduğunu ancak; Mısır'a (diyâr-ı Arab) gittikten sonra fikrinin değiştiğini belirtmiş ve şunları anlatmıştır:

[...] bundan esbak nice yıllar meâl-i fikrine düşüp bu tarafları cidd ü cehdile taleb etdim ki âhirü'l-emr Rum'da durmayıp bir tarafa gitmeye ıztırâr vâkı' olursa bundan diyâr-ı Araba gitmeye âsândır deyü ve ol diyârı diyâr-ı emn ü emân mülâhaza ederdim nâgâh sevk-i ilâhî düşüp hazret-i hüdâvendigâr tavvelallâhü te'âlâ ömrühu ve ebbede devletuhu eyyâm-ı devletden ol diyâra varmak vâkı' oldu ve hayrı dahi bunda imiş ki bu zamânda vâkı' oldu el-hamdülillâh zirâ varıp görüldü ki cündileri zaleme ve şehirlisi a'vân-ı zaleme ve muhibbiniz gibi kişizâdelere herkez i'tibârları yok muhibbinize vâkı' olan i'tibâr dahi hazret-i hüdâvendigârın hâtır-ı şerîfini ri'âyet etmek için zarûri vâkı' olmuşdur alâ külli hâl bin hamd ü senâ bâri te'âlâya ki ben za'îf bendesini ol diyârdan halâs eyledi [...]¹¹²

f. Vesîletü'l-ahbâb'da Oğul-Baba İlişkisi

Şehzade Korkud'un *Vesîletü'l-ahbâb*'i üzerinden babasına dair yaklaşımı ve onun hakkındaki genel düşüncelerine bakıldığında oldukça naif bir tavır görülmektedir. Özellikle ifadelerinde babasına karşı oldukça hassas davranan Korkud, onu daima yüceltmiş ve iyilikle anmıştır.¹¹³ Üstelik babasının kendisi hakkındaki duygu ve düşüncelerine de büyük değer vermiştir. Buna göre babasından kendisini daima iyi niyet, güzel hatıralar ile anmasını ve bu düşüncelerinin değişmemesini istemiştir.¹¹⁴ Onun izzet ve şerefini ali tut-

111 BOA. TSMA. e, 759/110.

112 BOA. TSMA. e, 537/4

113 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 134a.

114 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 118b-119b.

muş ve kendisine hep iyilikle muamele ettiğinden bahsetmiştir.¹¹⁵ Korkud, babası hakkında övgü dolu ifadelerde bulunmuş,¹¹⁶ babasına itaati daima üstün tutmuş ve muhalif tavırlarından dolayı da kendisinden özür dileyerek hüsn-ü niyetini belirtmiştir.¹¹⁷ Ayrıca o, babasına karşı sağduyu, sabır, iyilik vb. tavsiyeler de bulunarak ona karşı tavrını daima mutedil tutmaya çalışmıştır.¹¹⁸

Bu anlatılar da göstermektedir ki Korkud, babaya karşı kendini bir “mu-ti ve muhib” olarak konumlandırmıştır. Ona göre baba, sevgi, saygının ve dahi itaatin kendisine layık olduğu en yüce insanlardan biridir.¹¹⁹ Yine o, “şehzade-sultan” ilişkisini “oğul-baba” ilişkisinin önüne geçirmemiş ve sürekli olarak “oğul-baba” ilişkisini daha üstün ve canlı tutmaya çalışmıştır. Elbette bunu, Korkud'un saltanat ve yönetim iddiasını terk etme tavrının bir sonucu olarak da görmek mümkündür. Buna göre oğul-baba ilişkisinin daha üstün görünmesi, şehzade-sultan ilişkisinden uzaklaşmanın bir sebebi değil bir sonucudur. Ancak yine de bu kendinde değerli ve önemli bir tercihtir. Çünkü Korkud, ikinci bir “Cem Sultan” olmayı bizzat kendisi tercih etmemiştir. Kanaatimizce Korkud'un babasına karşı bu denli hassas tavrı, onun ilim ve zühd sahibi profilinden de kaynaklanmaktadır. Bunun yanında Korkud gibi babası II. Bayezid, özellikle de ömrünün sonlarında zahidane bir profile daha fazla ağırlık veren biridir. Dolayısıyla Korkud'un babaya karşı tavrı, kısmen de olsa babanın dünyaya bakış tarzıyla -meşrebiyle- ilgilidir. Ancak bu yegane sebep değildir.

Esasında, Korkud'un oğul-baba ilişkisini zıddıyla mukabil bir örnekle mukayeseli okuduğumuzda, onun babasına karşı ne denli yüksek bir ihtiram gösterdiğini ve sevgisine değer verdiğini daha net görebiliriz. Çünkü aynı babanın bir başka evladı Yavuz Selim'in, Korkud'la aynı hassasiyete sahip olmadığı ve dahi babaya karşı daha cüretkar olduğu bilinmektedir. Nitekim bu cüretkar tavrın bir diğer örneğini Şehzade Bayezid'in (ö. 969/1562) babası Kanûnî Sultan Süleyman'a gönderdiği mektuplarda da görmekte-

115 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 116a-117a.

116 Korkud'un bu hususta babasına hitaben kullandığı bazı ifadeler şöyledir: “Aziz ve gözümün nuru babama döneceğim”; “Ey katımdaki yeri kalp ve ruhta olan (ey kalbim ve ruhumda yer edinen babacığım)”

117 Korkud'un bu hususta babasına hitaben kullandığı bazı ifadeler şöyledir: “Senin emrine muhalif ve sana asi olacağımı zannetme, (gönlünü) ferah tut. Çünkü bu, el-Halîm olan Rabbinin rızasını -babasına asilik yaparak- dileyen kimsenin şiarı değildir”.

118 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 37b-38a.

119 Korkud, *Vesîletü'l-ahbâb*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 8a-9a.

yiz.¹²⁰ Ankara, Çorum, Amasya’da yazılan bu önemli mektuplar bir kısmı talebe binaen yazılmış iken bir kısmı ise, babaya karşı cüretkar bir tavrın ta-kınıldığı serzeniş mahiyetindedir. Kardeşi II. Selim’e karşı oldukça kin besleyen Şehzade Bayezid kendi ifadesiyle, babasının Selim tarafını tutmasın-dan dolayı ona çok kızmış ve üzüldüğünü açıkça belirtmiştir. Yine bir mek-tubunda babasını yalancılıkla suçlamış, istedikleri olmaz ise açıkça tehdit etmiştir.¹²¹

Şöyle ki:

[...] Ben sultanımın sözüne itimad eyledüm. Engürü’den (Ankara) geldüm idi. Bilmez idüm ki böyle ahdinüze yalân olacağınızı; Pâdişâh-ı alemsinüz, siz böyle yalan söyleyince ya biz şimden girû kanğı sözünüze inanalum? He-le olan oldu, eğer ben kulunı ister ve dilersenüz ve şimden girû rızanıza mu-halefet etmediğüm, istersenüz ve benüm teselli olduğum, istersenüz bun-dan evvel ben istediklerimi ve siz ahd eylediğünüzü cümle gönderesüz, vire-süz. İstedüklerüm hod malumunuzdur. Vallâhi, billâhi virmez isenüz ben Amasya’da durmazam, her kande giderüm zabt idecek hâs dâhi bulurum, sonra günah benden olmaz, hep siz sebeb olursuz. [...]¹²²

Sonuç

Eserleri ve dönemin tarihi kaynakları üzerinden Şehzade Korkud hakkında birçok çalışma yapılmasına rağmen onun *Vesîletü’l-ahbâb* adlı eseri, biri İn-gilizce diğeri ise Türkçe kaleme alınmış iki çalışma dışında pek ilgi görme-miştir. Henüz neşri ve çevirisi dahi yapılmamış olan bu eserin asıl yazılış amacını ve (ihtiva ettiği hadisler dışında) içeriğini işleyen ve inceleyen Türkçe müstakil bir çalışma da kaleme alınmamıştır. Elinizdeki bu makale dışında Şehzade Korkud’un ben-anlatıları hakkında müstakil bir çalışma da yapılmamıştır. Biz de onun tüm metinleri incelenmek suretiyle bütün ben-

120 Şehzade Bayezid’in babası Kanuni Sultan Süleyman’a hitaben yazdığı bu mektuplar Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı nr. 3924 mecmuasında yer almaktadır. Evrakların Başbakanlık Osmanlı Arşivleri’ne alınan bu evrakların olduğu mecmuanın yeni numarası ise şöyledir: BOA, TSMA. e. 0657/43. Şehzade Bâyezid’in bazı mektuplarını konu alan detaylı çalışma için bkz. Şerafettin Turan, “Şehzâde Bayezid’in Babası Kanunî Sultan Süleyman’a Gönderdiği Mektuplar,” *Tarih Vesikaları Dergisi*, Yeni Seri I, no. 16, (1955): 118-127.

121 BOA, TSMA. e. 0657/43; Turan, “Şehzâde Bayezid’in Babası Kanunî Sultan Süleyman’a Gönderdiği Mektuplar”, s. 121-124.

122 BOA, TSMA. e. 0657/43; Turan, “Şehzâde Bayezid’in Babası Kanunî Sultan Süleyman’a Gönderdiği Mektuplar”, s. 124.

anlatılarını özetle tek bir çalışmada ortaya koymaya çalıştık. Bu kapsamda ilk olarak onun mektupları, şiirleri yani *Dîvânçe*'si ve *Da'vetû'n-nefsi't-tâliha* adlı eseri incelemeye tabi tutulmuş ve daha sonra asıl konumuz *Vesîletü'l-ahbâb*'ı üzerine yoğunlaşmıştır. Dolayısıyla bu ciheti ile elinizdeki makalenin, Korkud'un ben-anlatılarına değinen ve dahi halihazırda *Vesîletü'l-ahbâb*'ı da bu denli işleyen kapsamlı çalışmalardan biri olduğunu söylemek mümkündür.

Şehzade Korkud'un eserleri ben-anlatıları cihetiyle dikkate alındığında *Dîvânçe*'sinde daha çok ilahi aşk ve özlem ve ızdırap anlatılarına yer verilmiştir. Bunun yanında kendisinin saltanat hususundaki düşüncelerini de yansıtan anlatılara da değinmiştir. *Da'vetû'n-nefsi't-tâliha* ise daha çok onun siyaset, tasavvuf ve zühd düşüncesi ile özellikle saltanat davasından vazgeçtiğine dair anlatılarına yoğunlaşmaktadır. *Vesîletü'l-ahbâb* adlı eseri ise farklı türden birçok anlatıya yer vermektedir. Şehzade Korkud'un bir rüyânın peşinden atıldığı bir maceranın gerekçesi olarak ortaya çıkan *Vesîletü'l-ahbâb*, Korkud'un esere verdiği isimden hareketle "sevgililer arasında bir aracı" olması temennisini taşımaktadır.

Vesîletü'l-ahbâb hac gayesiyle gizlice Mısır'a geçişin bir gerekçesi olarak gösterilse de esasında sevgililer arasında kalmanın ve bunların arasını bulmanın bir arayışıdır. Bu ciheti ile eserin muhatabı sevgili babasıdır. Tamamıyla benlik motivasyonu ile kaleme aldığı bu eserinde Korkud, fıkıh ve hadis ilmindeki maharetini de konuşturarak motivasyonuna destek arama çalışmıştır. Hadislerin oldukça yoğun işlendiği bu eser bu cihetiyle hadis eseri olarak anlaşılrsa da bir ben-anlatısıdır. Ve dolayısıyla bu çalışmamızda hadislerin de bu yönüyle incelenmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Aslında *Vesîletü'l-ahbâb* dini ilimlerden hareketle nasıl bir ben anlatısının yazılabileceğinin belki de en güzel örneğidir. *Vesîletü'l-ahbâb* bir "mektup", "rüyâ anlatısı", "hâlnâme-sergüzeştname", "afnâme", "arzuahlnâme", "müdafaaname", "vasiyetname/nasihât", "seyahatname" vb. daha birçok türden anlatılardaki içeriği kendinde ihtiva eden özgün ve geniş hacimli "müstakil bir ben-anlatısı"dır. Bunun yanında Osmanlı hanedan üyeleri (sultan-şehzadeler) arasında alim profiline sahip ender simalardan biri olan Şehzade Korkud'un *Vesîletü'l-ahbâb*'ı tam bir "Osmanlı ben-anlatısı"nın en güzel örneklerinden biridir.

Vesîletü'l-ahbâb, Osmanlı hanedan üyeleri arasında oğul-baba ilişkisini gözlemlememizi sağlayan, hacimce yoğun ve öznel anlatıları ihtiva eden na-

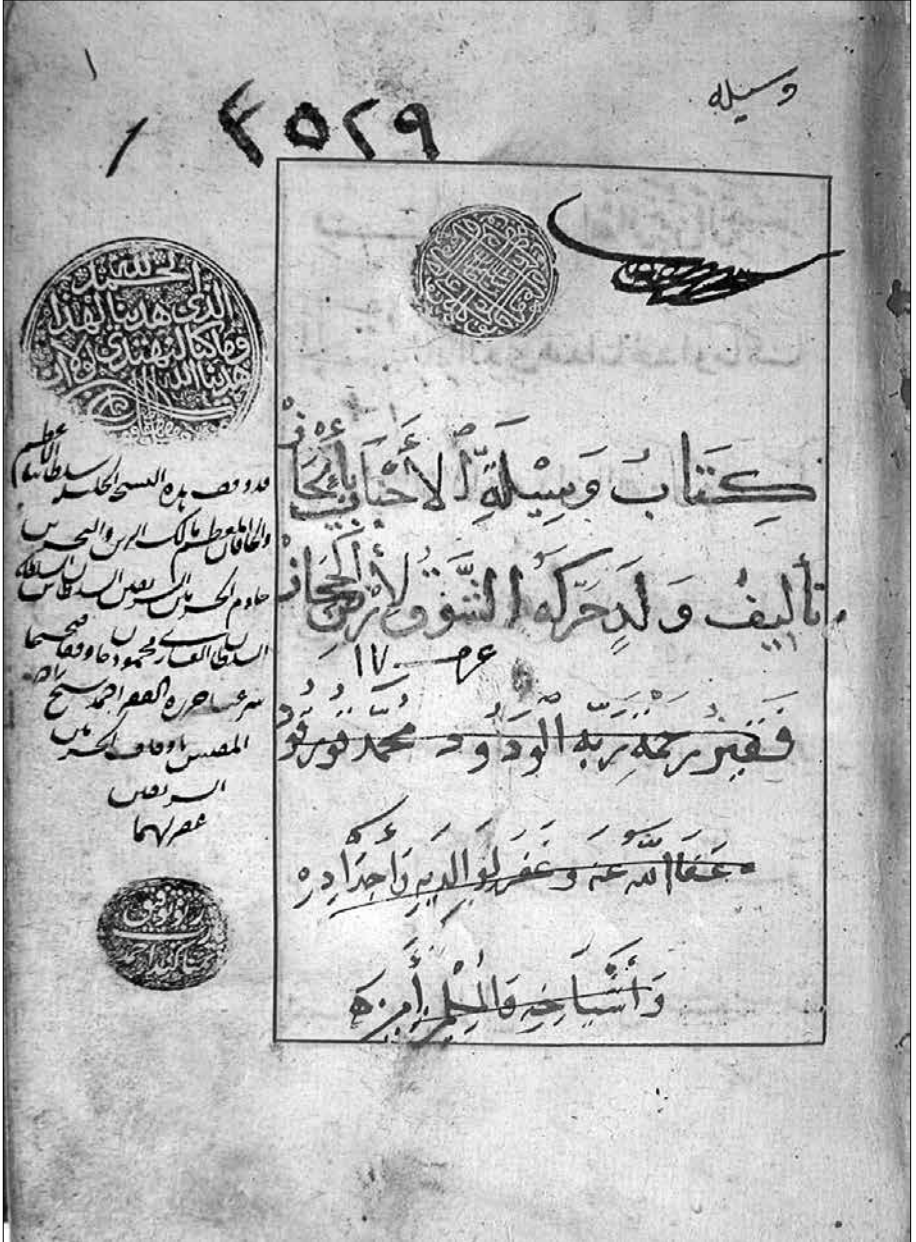
dir eserlerdendir. Daha özel anlamda bu kitap, Şehzade Korkud'un babası II. Bâyezid'e karşı yaklaşımını ve onun hakkındaki genel düşüncelerini bize sunan en iyi eserdir. Bu yönüyle eser, diğer hanedan üyelerinin oğul-baba ilişkilerinde görmediğimiz farklı bir üslubu ihtiva etmektedir. Örneğin Korkud, Şehzade Selim'in babası Sultan II. Bayezid'e tavrı ile Şehzade Bayezid'in babası Kanûnî Sultan Süleyman'a karşı tavırlarında olduğu gibi davranmamış; oğul-baba ilişkisini şehzade-sultan ilişkisinden daha üstün tutarak, babasına karşı daima naif bir tavır sergilemiş ve sert, cüretkar ve tehdit-vari ifadeleri asla açıkça kullanmamıştır. Onun kendisi hakkındaki duygu ve düşüncelerine de değer vermiştir.

Şunu belirtmek gerekir ki, Şehzade Korkud'un saltanat iddiasından tamamen uzak biri olduğunu söylemek pek mümkün görünmemektedir. Nitekim onun şiirlerine ve bazı mektuplarına bakıldığında ilk başlarda saltanat iddiasında olduğu açıkça görülmektedir. Bunun yanında birçok tarihi kaynak da onun saltanat iddiasında olduğunu vurgulamıştır. Ancak aksine; yine bazı kaynaklar ile kaleme aldığı bazı mektupları ve eserleri onun bu davadan vazgeçtiğini de belirtmektedir. Korkud'un önceleri saltanat mücadelesinin bir aktörü haline dönüşme arzusu taşıdığı, bunun için mücadele ettiği fakat başarılı olamadığı tarihçilerin üzerinde ittifak ettiği bir husustur. Ancak saltanat iddiasında olmadığına dair söylemleri yazdığı metinlerde daha güçlü vurgulanmaktadır. Nitekim eserlerinde bu fikir-tavır değişikliği sürecini takip etmek mümkündür. Önce o, kendisini sultanlığa daha layık gördüğünü ifade eden bazı şiirler kaleme almış, akabinde (saltanat hususunda babasının şehzadeler arasındaki tercihi vakıf olunca) bunun aksi yönünde saltanatı önemsemediğini yine şiirlerinde belirtmiştir. Akabinde *Da'vetû'n-nefsi't-tâliha* ile bunun tasavvufî ve siyasi gerekçelerini sıralamıştır. Ancak daha sonra Mısır'a gizli geçişi özelinde saltanat maksadına matuf gibi görünen ve birtakım siyasi krizlere neden olan bir olaya da imza atmıştır. Tümünü bu olayı anlatan *Vesîletü'l-ahbâb*'ında bunu tamamen dinî gerekçe ile yaptığını belirterek yine saltanat iddiasında olmadığını defalarca vurgulamıştır. Bu yönüyle *Vesîletü'l-ahbâb*, onun bu davadan vaz geçtiğinin bir belgesi ve bunların detaylıca açıklandığı ve vurgulandığı en güçlü eseridir. Eserlerindeki anlatımından hareketle ortaya çıkan bu yorumun aksine kanaatimizce Korkud, saltanat mücadelesinin güçlü bir aktörü olma arzusunda olmasa bile bu mücadeledeki konumunu garantiye alma düşüncesinden hiç vaz geçmemiştir. Saltanat makamındaki kişinin pozisyonuna göre tavır-

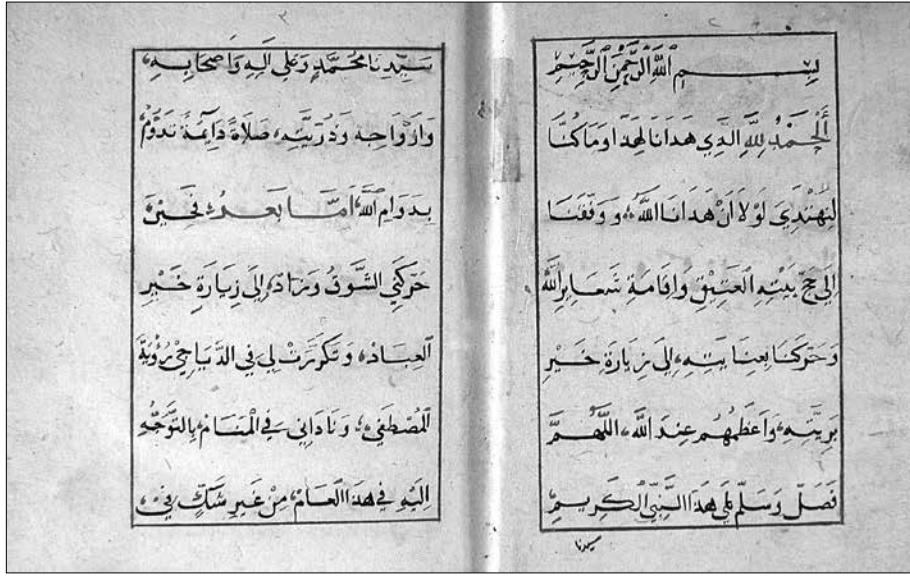
larında değişkenlik gösteren Korkud, daha önce de ifade ettiğimiz gibi, başlangıçta kendisini kardeşler arasında mücadelenin güçlü aktörlerinden biri olarak görürken, babası II. Bayezid'in oğlu Şehzade Ahmed'i veliaht tayin etmeye meyilli olduğunu anladığında bu tavrını değiştirmiştir. Bunun yanında babası II. Bayezid'in ve diğer devlet erkanın (sadrazam Ali Paşa) güçlü desteğini arkasına alan abisi Şehzade Ahmed ile ordunun/yeniçerilerin güçlü desteğini ve sevgisini kazanan kardeşi Şehzade Selim arasında kendisinin nispeten daha zayıf kaldığını düşünen Korkud bu saiklerle olsa gerek mücadelenin güçlü aktörü olma düşüncesinden vaz geçmiştir. *Vesîletü'l-ahbâb'* bu düşünce doğrultusunda yani siyasi sonuçları cihetiyle okuduğumuzda Korkud, öngördüğü taht kavgalarında mücadelenin doğrudan bir tarafı olmaktan kaçınarak, akıbetini garanti altına almaya çalışmış ve "güvenli bir bölge/el-beledü'l-emîn (Mekke)" arayışına çıkmıştır. Nitekim daha önce de söylediğimiz gibi Şehzade Korkud, Mısır sürecini dini-uhrevi bir niyete hasredip, saltanat davasına dönüştürülmemesi için yoğun çaba göstermiş ve ikinci bir Cem Sultan vakasının meydana gelmesine mâni olmuştur. Hac isteği engellenerek Mısır'dan Osmanlı topraklarına geri dönmek zorunda kalan Korkud'un Mısır dönüşünden sonraki süreci dikkatlice incelendiğinde o, dünya ve saltanat-idare işleri ile olan ilişkisini oldukça diri tutmuş ve saltanat makamınca kendisinin ihmal edilmesinden rahatsızlık duyduğunu mektuplarında da belirtmiştir. Öyle ki çeşitli sağlık gerekçeleri öne sürerek yine Mısır veya Rodos'a kaçma düşüncesinde olduğunu dahi ifade etmiştir. Kanaatimizce Korkud, kendisine yapılan bu haksızlıklara üzülmekten ziyade olayların sonucunda kendi akıbetinin ne olacağını öngörmüş ve daha önce de sözünü ettiğimiz "taht mücadelelerinden uzak güvenli bir yer arayışı" içinde olmuştur.

Eserin Yazma Nüsha Örnekleri:

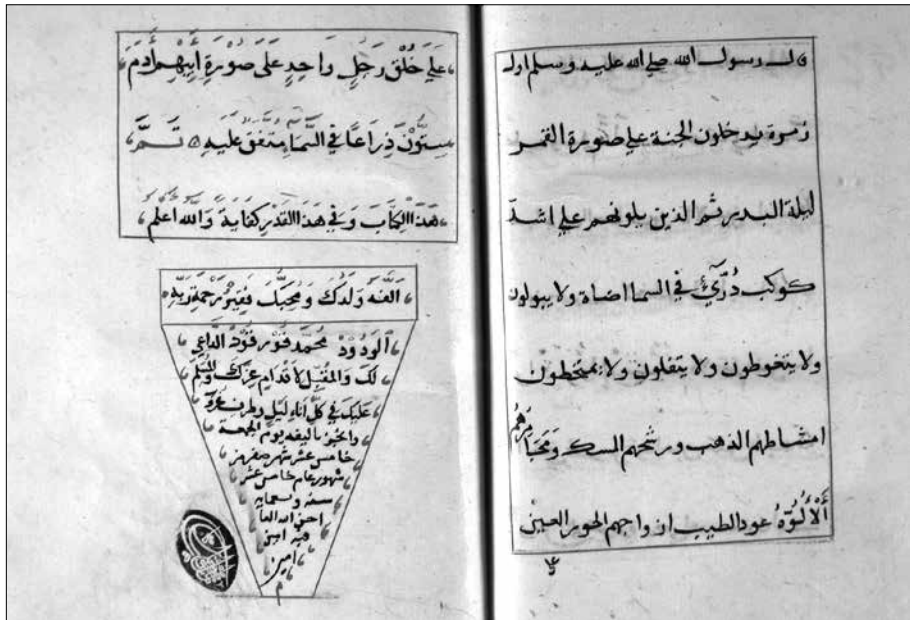
a. Eserin zahriyesi (Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 1a)

b. Eserin başı (Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 1b-2a):

c. Eserin sonu (Süleymaniye Ktp., Ayasofya nr. 3529, vr. 143a):

Birincil Kaynaklar

- Bandırmalızade, Hâmid Efendi. *Vâridât*, Yazma Başışlar. nr. 2547: 1b-23a. Süleymaniye Ktp.
- Bursevî, İsmail Hakkı. *Mecmuatu'l-hutab ve'l-vâridât*. Genel nr. 41: 73 vr. Bursa Eski Eserler (Yazma Eserler) Ktp.
- Giridî, Aziz Efendi. *Vâridât*. Üsküdarlı, nr. 169. MÜ İlahiyat Fakültesi Ktp.
- İbn İyâs. *Bedâ'î'u'z-Zuhûr fî Vekâ'î'd-Duhûr*. Nşr. Muhammed Mustafa. Kahire, 1984.
- Şehzade Korkud, Muhammed b. Bayezid, *Vesîletü'l-ahbâb bi'îcâz*. Ayasofya nr. 3529: 1b-143a. Süleymaniye Ktp.
- , *Dîvân-ı Harîmî*. Ali Emiri Manzum, nr. 104: 1b-24a. Millet Ktp.
- , [Şehzade Korkud'un Mektupları]. BOA. TSMA. e, 537_/4. BOA, TS.MA. e, 745_/50. BOA, TS.MA. e, 746_/104. BOA. TS.MA. e, 759_/107. BOA. TS.MA. e, 759_/109. BOA. TSMA. e, 759_/110. BOA, TS.MA. e, 759_/111.

İkincil Kaynaklar

- Al-Tikriti, Nabil. "The Hajj as Justifiable Self-Exile: Şehzade Korkud's Wasîlat al-a.(h) bâb (915-916/1509-1510)." *Al-Masaq* 17, no.1 (2005): 125-146.
- , "Şehzade Korkud and the Articulation of Early 16th Century Ottoman Religious Identity." Doktora Tezi, The University of Chicago, 2004.
- Aziz Mahmud Hüdâî. *el-Vâridât ve'l-vâkıâtü's-sufiyyeti'l-hidaiyye*. Thk. Ahmed Ferîd el-Mezîdî. Beyrût: Kitab-Naşirun [Books Publisher], 2016.
- Balaban, Mehmet. "Şehzade Korkud Vakası". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2020.
- Demirtaş, Funda. "Osmanlı Kroniklerine Göre Şehzade Korkud'un Mısır Macerası." *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 47, no. 2 (2019): 67-91.
- Dilek, Mehmet. "Şehzade Korkud'un Hadisçiliği (Vesîletü'l-ahbâb bi'İcaz Adlı Eseri Özelinde)." *Erzurum, EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler* 26, no. 90 (2022): 303-330.
- Duman, Muhammet Fatih ve Ahmet Ögke. Eds. *Şehzâde Korkud Kitabı*. Antalya: Türkiye Diyanet Vakfı Antalya Şubesi, 2020.
- Emecen, Feridun. "Şehzade Korkud". *TDV İslam Ansiklopedisi* 26: 205-207. İstanbul: TDV Yayınları, 2002.
- Felek, Özgen. "İslam Edebiyatını Yeniden Hikaye Etmek: Sultan III. Murâd'ın Rüya Mektupları." *Journal of Turkish Studies = Türklük Bilgisi Araştırmaları* 36, no. 2 (2010): 21-36.
- Furat, Ahmed Hamdi. "Osmanlı Hanedanında Şafî Bir Fakih: Şehzade Korkud (Ganimet Ahkâmıyla Alakalı "Kitabu Halli İşkali'l-Efkâr fî Hilli Emvali'l -Küffar" İsimli Eseri Bağlamında), *EKEV Akademi Dergisi*, no. 44 (2010): 193-212.
- Gelibolulu, Mustafa Ali. *Kitâbu Târih-i Kühnü'l-ahbâr*. Haz. Ahmet Uğur, Ahmet Gül, Mustafa Çuhadar, İbrahim Hakkı Çuhadar. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 1997.

- Girîdî, Aziz Efendi. *Vâridat: Kalbin sohbetleri*. Haz. M. Nedim Tan. İstanbul: Pan Yayıncılık, 2011.
- Göksu, Orhan. "Melankoli ve İktidar Arasında Bir Şehzade: Şehzade Korkud'un Psikobiyografisi." *TARR: Turkish Academic Research Review = Türk Akademik Araştırmalar Dergisi* 5, no. 2 (2020): 267-288.
- Karahasanoğlu, Selim. "Ottoman Ego-Documents: State of the Art." *International Journal of Middle East Studies*, 53 (2021): 301-308.
- , "Ben Anlatıları: Tarihsel Kaynak Olarak İmkânları, Sınırları." *TUHED (Turkish History Education Journal)* 8, no. 1, (2019): 211-230.
- , "Ben Anlatıları", *Tarih Bilimi ve Metodolojisi* içinde, ed. Mehmet Yaşar Ertaş. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019: 280-284.
- Karamânî, Ahmed b. Yusuf. *Ahbâru'd-Düvel*. Beyrut, 1992.
- Kazan Nas, Şevkiye. "Bir Şehir ve Bir Şair Sancak Beyi: Şehzade Korkud." *Antalya Kitabı (Selçuklulardan Cumhuriyete Sosyal Bilimlerde Antalya)* içinde ed. Bedia Koçakoğlu, Bahset Karslı, Demet Sustam, Zehra Sulah, Halil İbrahim Yücel, Ayşe Demir. Antalya: Palet Yayınları, 2018: 898-913.
- Kılıç, Filiz. "Osmanlı Hanedanında Bir Şair: "Şehzâde Korkud"." *Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, no. 2 (1996): 203-219.
- Kiraz, Seydi, "Edebiyata ve Şiire Düşkün Bir Sancak Beyi: Şehzade Korkud'un Şiirlerinde Aşk". *Şehzâde Korkud Kitabı* içinde. 271-292. ed. Muhammet Fatih Duman, Ahmet Ögke, Antalya: Türkiye Diyanet Vakfı Antalya Şubesi, 2020.
- , "Şehzâde Korkud'un Etkisinde Kaldığı Bazı Şairler ve Gazelleri." *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, no. 21, (2020): 55-82.
- Nasûhî el-Halvetî, Üsküdarlı Mehmed. *Seyr ü Sülûk Mektupları (murâselât)*. Haz. Mustafa Tatcı, Abdülmecit İslamoğlu. İstanbul: H Yayınları, 2017.
- Kemalpaşazade. *Tevârih-i Al-i Osman (VIII. Defter)*. Haz. Ahmet Uğur. Ankara, 1997.
- Köksal, Asım Cüneyd. *Fıkıh ve Siyaset: Osmanlılarda Siyâset-i Şer'iyye*. İstanbul: Klasik, 2016.
- Sultan III. Murad. *Kitâbü'l-Menâmât (Sultan III. Murad'ın Rüyâ Mektupları)*. Haz. Özgen Felek. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2014.
- Şehzade Korkud, Muhammed b. Bayezid. *Siyasetin Ahlakî Eleştirisi: Da'vetû'n-Nefsî't-Tâliha İle'l-A'mâli's-Sâliha*. Çev. Musa Sancak. İstanbul: Timaş Akademi, 2022.
- , *İslam'da Ganimet ve Cariyelik: Osmanlı Sistemine İçeriden Bir Eleştiri (Hallu iş-kâli'l-efkâr fi halli emvâli'l-küffâr)*. Haz. Asım Cüneyd Köksal, çev. Osman Güman. İstanbul: İSAR [İstanbul Araştırma ve Eğitim Vakfı], 2013.
- Turan, Selami. "Şehzâde Korkud'un Şiirlerinde Hüsn-i Ta'lîl Sanatının Kullanımı." *Şehzâde Korkud Kitabı* içinde ed. Muhammet Fatih Duman, Ahmet Ögke, Antalya: Türkiye Diyanet Vakfı Antalya Şubesi, 2020: 259-270.
- Turan, Şerafettin. "Şehzâde Bayezid'in Babası Kanunî Sultan Süleyman'a Gönderdiği Mektuplar". *Tarih Vesikaları Dergisi*, Yeni Seri I, no. 16 (1955): 118-127.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. "II. Bayezid'in Oğullarından Sultan Korkud". *Belleten* 30, no. 120, (1966): 539-601.